

«Держава ХХІ століття: погляд молоді»

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

UDC 004.065.5:351.746.1(477)

I. Bezuhlyi
V. Karpenko

Supervisor: N. Mykytenko, PhD (Economics)
State University of Trade and Economics

PROTECTION OF THE INFORMATION ENVIRONMENT AS AN OBJECT OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Protection of the information environment is an important part of the national security of any country. With the rapid development and popularization of information technologies, the threat to information security is also increasing. The mentioned problem became especially relevant with the beginning of the Russian armed aggression in Ukraine, which is also aimed at the information sphere.

Currently, Ukraine needs reliable protection of its information space. One of the key tasks in the field of protection of the information environment should be ensuring the availability, integrity and confidentiality of information. Availability ensures the use of information for a specific purpose in accordance with rules and procedures. Integrity - guarantees the preservation of information in its original form and protection against unauthorized changes. And confidentiality ensures protection of information from unauthorized access.

The Government of Ukraine makes significant efforts to protect its information environment from various threats. The national security of Ukraine depends on the effectiveness of the measures taken to protect information. State institutions, in particular, the Security Service of Ukraine, the Ministry of Digital Transformation, the Ministry of Defense of Ukraine and others, are actively working on the creation and improvement of information protection systems. Given that the topic of protecting the information environment is becoming more and more relevant in today's world, let's consider some aspects of this issue in more detail.

Cyber attacks are one of the main threats to information security. Cybercriminals can obtain sensitive information, hack computer networks, demand ransom, and more. Therefore, network security is an important part of protecting the information environment.

In addition, espionage methods used to gather information about various aspects of national life also violate information security. For example, such methods can be used for economic espionage or interference in the election process.

Also, cryptography is an important part of the security of the information environment. Encryption methods allow you to protect information from unauthorized access. An important part of cryptography is the encryption key, which must be kept safe. In order to effectively protect the information environment, it is necessary to create a national network protection system that would ensure the coordinated actions of state bodies and private companies to prevent cyber attacks. Such systems may include network security monitoring centers, incident response centers, and professional network security services in various domains. In addition, it is also important to raise awareness among the general public, especially among the youth, about cyber security issues. Special advertising events, trainings and seminars can be organized for this purpose. However, the protection of information should not lead to violation of the rights to privacy and confidentiality. It is important to strike a balance between protecting information and respecting freedom of expression and confidentiality of information.

In addition, the national system for the protection of the information environment should contain a mechanism for responding to violations of information security. Such mechanisms should ensure a quick response to cyber attacks and ensure the maximum possible information security.

Also, the national system for the protection of the information environment should provide for mechanisms for monitoring the use of technologies that violate information security. Such mechanisms should provide control over the use of espionage methods, protection of information from unauthorized access, and control of restrictions on the use of cryptographic methods. Therefore, the protection of the information environment is one of the most important components of the national security of Ukraine. For effective protection, it is necessary to create a national cyber defense system that ensures improved storage of confidential information.

In today's world, information is becoming a strategic national resource - one of the main assets of an economically and socially developed state, a source of economic and military power. The national information resource should become one of the crucial resources for the country's development, an attractive area for

investment of capital by business entities. No sphere of life in modern society can function without a developed information structure.

Penetrating into all spheres of state activity, information acquires political, cost and material expression.

When protecting its information interests, every state must take care of its information security. Information security is no less important than physical security, as it affects the country's security in all spheres of life, from the economy to defense [2].

In addition, in a modern world, where cyberspace is turning into a battlefield, cyberterrorism and cyberwarfare, which involve confrontation of national interests on the Internet, and the use of computer and Internet technologies to harm the enemy, are significant threats to the information security of the state (including Ukraine). Most often, cyberterrorism technologies are aimed specifically at state security and defense, and pose a real threat to the sovereignty of the state.

Nowadays, the importance of protecting the information environment has become especially relevant in the age of information technology, when information has become the most valuable resource. As Ukraine's information space has become an arena for fighting militants in the east of the country, who use social networks and other online resources to propagate their ideologies and recruit new members.

Therefore, in order to ensure the national security of Ukraine in the field of information environment protection, a number of laws and regulations were adopted that regulate the protection of information in various spheres of life.

National security is also ensured by the law on the basic principles of cybersecurity of Ukraine. Its purpose is to regulate relations related to cybersecurity as a component of Ukraine's national security, activities to protect national interests and national information resources in cyberspace, cyber defense of electronic communications systems of state authorities and local governments, law enforcement agencies and military formations established in accordance with the laws of Ukraine, and communication and technological systems used by critical infrastructure facilities [1].

One of the most important tools for protecting the information environment is cybersecurity. It includes measures to protect computer systems from cyberattacks, protect against viruses and malware, protect confidential information and other measures aimed at ensuring the security of cyberspace.

In addition to cybersecurity, personal data protection is an important element of information environment protection. Ukrainian legislation provides for liability for improper storage and use of personal data.

Also, an important element of protecting the information environment is the fight against disinformation and fakes, which can have a significant impact on society and national security. Ukraine actively participates in international initiatives to combat disinformation and provides support to independent media.

Information environment protection is a complex and multifaceted problem that requires a combination of different approaches and measures.

Solving this problem is one of the most important tasks for ensuring Ukraine's national security and the development of the country as a whole.

The activities of government agencies in the field of information security are focused on two areas:

Ensuring the sustainable development of Ukraine's information space in order to achieve a level of protection that could withstand any external and internal threats;

Creation and functioning of a system to protect the process of information space development from threats that may harm the information integrity of the state.

To summarise, the information security of Ukraine is ensured through the adoption and immediate implementation of laws and regulations on the protection of the national information space and the promotion of its sustainable development to realize the important interests and needs of the citizen, society and the state in the information sphere.

References:

1. Pro osnovni zasady zabezpechennya kiberbezpeky Ukrainy [On the basic principles of cybersecurity in Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 5 zhovtnya 2017 roku № 2163-VIII (V redakciyi Zakonu Ukrainy vid 24.10.2020 r. № 2163-VIII). Available at: URL: <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Informaciynabezpeca yak osnova nacionalnoi bezpeku[information security as the basis of national security]Available at: URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141443493.pdf>[in Ukrainian]

**I. Suprunova, Doctor of Public Administration, Associate Prof.,
Associate Prof. of the Department of National Security, Public Administration and Management
Zhytomyr Polytechnic State University**

DETINIZATION OF THE NATIONAL ECONOMY AS A STRUCTURAL COMPONENT OF NATIONAL SECURITY: THE TAX COMPONENT

In the modern world, almost all countries of the world face the problem of shadowing economic processes. The spread of the shadow economy leads to a sharp decrease in the effectiveness of state policy, the difficulty, and in some cases even the impossibility of regulating the economy by market methods. The shadow economy negatively affects the socio-economic development of society. It causes macroeconomic disparities and structural deformations of socio-economic development, significantly affects the social processes taking place in the transformational society. The shadow economy poses a real threat to national security and the democratic development of the state. A high level of shadowing of the economy has an extremely negative effect on the image of the country, the effectiveness of structural and institutional reforms. The moral consequences of the shadow economy are catastrophic, as it deforms people's consciousness and creates social pessimism.

The level of the tax burden and tax administration is one of the main and most common reasons for the transition of economic entities into the shadows. An overly onerous level of taxation promotes the transition of business from the legal sector of the economy to the shadow economy, while reducing tax revenues to the state budget, and increasing the risk of a state budget deficit.

Confirmation of this trend is the Laffer curve, developed by the American economist Arthur Laffer. The curve characterizes the dependence of budget revenues on the average level of tax rates in the country. The curve shows the existence of an optimal level of taxation at which government revenues reach their maximum. According to world practice, the incentive level of taxation should be in the range of 25-33 %. In particular, a study conducted by Christina and David Romer, professors of economics at the University of California, Berkeley, is a thorough confirmation of this. The researchers studied the response of national income to changes in tax rates and published the results, «Macroeconomic Consequences of Tax Changes: Estimates Based on New Measures of Fiscal Shocks» in the American Economic Review (Vol. 100 #3, June 2010). It is the tax rate of 33 percent that is the critical limit (marginal tax rate), at which the tax begins to suppress economic activity - the tax base narrows, interest in legal earnings slows down, and the total volume of production begins to decrease. Tax revenues are decreasing, despite further rate increases. And when the tax rate increases, interest in work and profit maximization weakens. On the other hand, the shadow sector accounts for a larger share of GDP.

An inseparable component of the tax system, which contributes to the shadowing of the economy, along with a high level of tax burden, is the complexity of tax administration and control over the completeness and timeliness of their payment. According to the «Doing Business 2020» rating compiled by the World Bank for 180 countries of the world, the time spent in Ukraine on tax administration and filling out tax returns is 328 hours per year, which is much higher than in developed countries. Also, an important problem in Ukraine in the context of shadow economy is the instability of tax legislation. Changes in it occur so often that business entities do not always have time to adapt to them.

The tax component is the main component of the economic determinant, which causes the emergence and spread of the phenomenon of the shadow economy. Tax pressure in the Ukrainian economy is significantly higher than optimal, which must be taken into account when improving tax policy during the post-war reconstruction of Ukraine. It is promising for research to highlight other components of shadowing of the economy, in particular, economic (level of tax burden and tax administration; excessive state intervention in the economy; crisis phenomena in the economy and the financial sector), social (low standard of living of the population; high level of unemployment; social differentiation and stratification of society), institutional and legal (imperfection of the institutional environment; imperfection and instability of the legislative framework; insecurity of property rights and incapacity of the judicial system); state (corruption of public services of various power structures; bureaucratic arbitrariness and bribery), political (socio-political instability; improper performance of the state's functions), psychological and ethical. It is worth noting that only the state policy of detinization will be effective, which will comprehensively combine the solution of the main problems of the state in terms of economic, social, institutional-legal, state, political, psychological and ethical components of the determinants of the detinization of the economy.

References:

1. Christina D. Romer, David H. Romer. The Macroeconomic Effects of Tax Changes: Estimates Based on a New Measure of Fiscal Shocks // AMERICAN ECONOMIC REVIEW. VOL. 100, NO. 3, JUNE 2010. pp. 763-801: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/aer.100.3.763>.
2. Doing Business 2020. Rating // The World Bank: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf>.

**ЗАХОДИ ЯКІ МАЮТЬ ВТІЛИТИ ЛІДЕРИ МАРКЕТИНГУ ПІСЛЯ РОСІЙСЬКОГО
ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ**

Ви можете задатися питанням, що маркетинг може або повинен робити в цей час, особливо якщо ваш сектор чи галузь не постраждали від російського вторгнення в Україну. Але між відповідальністю за свій бренд і фактичним голосом клієнта важливо мати місце за столом.

На ранніх стадіях будь-якої кризи може бути важко зрозуміти, які дії вжити. І перед обличчям людської трагедії масштабу російського вторгнення в Україну у вас може виникнути спокуса діяти зараз і подумати пізніше. Крім того, ви можете запитати, що маркетинг може або повинен зробити в такий час, особливо якщо ваш сектор чи галузь не постраждали від кризи [1]. Незважаючи на те, що маркетинг інколи розглядається як другорядний в управлінні та зменшенні ризиків підприємства, маркетологи несуть відповідальність за свої бренди та є фактичним голосом клієнта. Отже, важливо, щоб ви мали місце за столом прийняття рішень. Коли ви досянете цього, виконайте ці п'ять важливих кроків.

Крок № 1. Створення сценарних планів. Планування сценаріїв є важливим, хоча й недостатньо використовуваним інструментом маркетингу. Стратегії завжди вимагають розгляду гіпотетичних майбутніх бізнес-сценаріїв. Під час значних потрясінь ті, які ви собі уявляли, будуючи свою маркетингову стратегію, ймовірно, суттєво змінилися. Отже, час почати заново. Об'єднайте вашу команду лідерів і зацікавлених сторін, щоб визначити, визначити пріоритети та намітити нові сценарії. Подумайте про можливі наслідки для ваших клієнтів, команди та постачальників. Підвищуйте обізнаність серед зацікавлених сторін і підготуйтеся до низки потенційних майбутніх подій.

Крок № 2. Будьте готові змінити свою стратегію. Маркетинг не існує у вакуумі. Він живе серед факторів, які торкаються підприємства, навіть якщо ці фактори здаються віддаленими від ваших прямих ринків або клієнтів (або клієнтів ваших клієнтів). Російське вторгнення в Україну – це гуманітарна криза з економічними та культурними наслідками. Якщо ваша організація веде бізнес у регіоні, ви, ймовірно, уже переглядаєте свої плани. Але навіть якщо ви працюєте на відстані, вам потрібно підготуватися до зміни стратегії на основі зміни макроекологічної ситуації. Подумайте, як ви можете вбудувати адаптивність і гнучкість у свою стратегію, щоб пристосуватися до нестабільної ситуації, що постійно змінюється.

Якщо ви працюєте з партнерами-агентствами чи постачальниками (наприклад, творчими групами, постачальниками програмного забезпечення тощо) у регіонах, які зазнали економічних санкцій, перегляньте умови співпраці зі своїми юридичними партнерами. Подумайте про те, як ці зміни у вашій суміші ресурсів впливають на вашу здатність працювати всупереч вашій стратегії та тактиці [2].

Крок № 3: поговоріть зі своїм медіа-агентством. Важливо, де і в якому контексті з'являється ваш бренд. Те, що може здатися нешкідливим за звичайних обставин, може стати глибоко образливим під час кризи, тому питання безпеки бренду мають бути на першому місці. Поговоріть зі своєю командою медіа-планування або агентством про будь-які потенційні сценарії, коли вміст вашого бренду чи креатив можуть потрапити в жакливі контекст. Вміст може бути головним, але контекст – усе.

Зауважте, що це стосується не лише гучних рекламних кампаній. Також подумайте про звичайну діяльність, як-от ключові слова та текст оголошення, які ви використовуєте в платному пошуку. Подумайте також про задалегідь сплановані публікації в соціальних мережах і кампанії електронною поштою.

Крок № 4: співпрацюйте зі своєю командою зв'язківців. Ймовірно, у вашої команди з комунікацій уже є посібник із керування комунікаціями у кризових ситуаціях. Він повинен включати інструменти та методи, які дозволяють контролювати ситуацію та планувати, виконувати та керувати інтегрованими комунікаціями. В ідеалі маркетингові та комунікаційні команди працюють узгоджено, коли йдеться про керування повідомленнями. Це дає змогу доносити своєчасні та релевантні повідомлення своїм клієнтам, аудиторії та зацікавленим сторонам. Це також додає додатковий рівень захисту безпеки бренду під час нестабільності.

Крок № 5: Підготуйтеся до наслідків для бюджету. Потрібен деякий час, щоб повністю зрозуміти фінансові наслідки російського вторгнення в Україну. Але конфлікт між одинадцятьою за величиною економікою світу та одним із найбільших виробників сировини не вдасться стримати в Східній Європі. Складне інфляційне середовище може ще більше збільшити витрати на виробництво, вплинувши на фінанси підприємства та гальмуючи і без того напружений ланцюжок поставок. Потенційні наслідки для подальших продажів можуть скоротити маркетингові бюджети – або принаймні продовжити притупляючий ефект, подовжуючи бюджетні обмеження, накладені COVID-19[3].

Висновки. Підготуйтеся зараз, визначивши пріоритети маркетингових програм та інвестицій. Принаймні, це дозволить перевірити, чи ваші зобов'язання все ще складаються з огляду на мінливе середовище. Проактивне визначення пріоритетів також гарантує, що ви будете готові визначити витрати, які можете і не можете дозволити собі скоротити, якщо виникнуть проблеми з бюджетом.

Список використаної літератури:

1. Маркетинг у публічному управлінні : монографія / Є. В. Ромат, Ю. В. Гаврилечко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 288 с.
2. Чаплай І.В. Світовий досвід застосування маркетингового механізму у системі публічного управління / І.В. Чаплай // Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України – 2015 : матеріали 12-ї Регіон. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2015. – С. 172–174.
3. Rigby Darrell K. Management Tools 2015. An executive's guide. – Boston: Bain & Company, Inc., 2015. – 62 p.

HR-МЕНЕДЖМЕНТ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ДІЇ

HR-менеджмент відіграє вирішальну роль у збереженні вашої організації під час геополітичних зривів. Оскільки російське вторгнення в Україну продовжує розвиватися на світовій арені, керівники відділів кадрів у всьому світі повинні враховувати його вплив на свою робочу силу, незалежно від їхнього географічного розташування.

Російське вторгнення в Україну продовжує посилюватися з кожним днем. Яку роль відіграє HR-менеджмент під час цього геополітичного зриву?

Сьогодні компанії частіше, ніж будь-коли, стикаються з геополітичними кризами, які впливають на їх основні операції. Хоча керівники відділу кадрів рідко безпосередньо відповідають за керівництво своїми організаціями під час таких заходів, вони відіграють низку важливих допоміжних ролей, допомагаючи працівникам. Вони включають забезпечення фізичної, психічної та емоційної безпеки співробітників, моніторинг і пом'якшення ризиків, пов'язаних з талантами, а також допомогу в управлінні кризою та комунікації. Під час кризи ефективність кожної ролі відділу кадрів нерозривно пов'язана з успіхом інших ролей і обов'язків. Наприклад, керівники відділу кадрів не зможуть ефективно забезпечити безпеку співробітників, якщо вони не зможуть своєчасно надіслати внутрішні повідомлення та ключову інформацію потрібним людям.

Працівники в Європі, зокрема, стикаються зі значною невизначеністю. Як організації можуть забезпечити безпеку своїх співробітників?

Під час війни безпека працівників має бути першочерговою турботою. Хоча багато організацій вузько зосереджуються на фізичній безпеці, важливо не забувати про те, як геополітичні потрясіння можуть вплинути на психічне та емоційне благополуччя співробітників. Вони можуть мати сім'ю в постраждалому районі, пов'язувати цю ситуацію з минулою травмою, зазнати фінансових труднощів через санкції або спостерігати загострення наявних психічних захворювань. Особливо, коли ви дивитесь на цілісну картину добробуту, навіть безпека тих працівників, які фізично не перебувають у постраждалих районах, не гарантована [2]. Тим не менш, організаціям необхідно віддавати пріоритет працівникам, які живуть або працюють в Україні чи прилеглих регіонах і стикаються з фізичною загрозою. Розгляньте можливість використання сторонніх служб безпеки та евакуації, щоб вивести їх. І, незалежно від місця розташування співробітників, нагадайте тим, хто бореться з психічним і емоційним здоров'ям у ці часи, про програми допомоги працівникам (EAP), які можуть бути корисними.

Менеджери також перевантажені. Як керівники відділу кадрів можуть підготувати їх для підтримки своїх прямих підлеглих?

Важливо пам'ятати, що люди вже виснажені фізично, фінансово та емоційно після двох років послідовних зривів. Російське вторгнення в Україну може додатково вдарити по життю співробітників, а точніше керівників. Менеджери несуть значно вищий рівень навантаження, оскільки вони поєднують свої думки та почуття з думками та почуттями своїх прямих підлеглих [1]. Роль HR-менеджменту полягає в тому, щоб допомогти менеджерам підтримувати та розширювати можливості тих, хто їх оточує, не випускаючи з уваги їх власне здоров'я та безпеку. Це означає забезпечення належного навчання та підтримки. Надсилайте повідомлення, у яких висвітлюються системи підтримки менеджерів та ідеї щодо допомоги їхнім прямим підлеглим. Збільште кількість навчальних матеріалів і ресурсів, щоб допомогти менеджерам знайти правильний баланс між співчуттям і розумінням, не намагаючись взяти на себе роль консультанта з питань психічного здоров'я, чого вони не навчені.

Нарешті, висвітліть проблеми, з якими стикаються співробітники, для вищого керівництва, щоб нагадати їм, що працівники не просто працівники, вони також люди. Організація зобов'язана підтримувати своїх співробітників якнайкраще, намагаючись впоратися з цими подіями, оскільки ні співробітники, ні організація не можуть вирішити кризу безпосередньо [3].

Багато співробітників хочуть краще зрозуміти, як їхня організація реагує на російське вторгнення в Україну. Як HR може допомогти визначити та повідомити ключову інформацію?

Оскільки світові події постійно розвиваються, ефективна комунікація як з внутрішньою, так і з зовнішньою аудиторією є важливою. Основні моменти, якими варто поділитися, включають: повідомлення співробітникам, які знаходяться в постраждалих районах – у цьому випадку росії, Україні та сусідніх країнах – чия фізична безпека може бути під загрозою; повідомлення співробітникам про доступні для них системи підтримки; повідомлення, які інформують співробітників у більш загальному плані про дії, які організація вживає у відповідь на кризу; повідомлення членам родини або іншим особам для екстрених випадків співробітників, які могли постраждати; працюйте зі своїми колегами з комунікацій, щоб точно визначити, яку інформацію мають почути співробітники, і розробити це повідомлення [4].

Хоча в цей час необхідно зосередитися на нагальних потребах співробітників і організації, ви також повинні закласти зерно для планування, щоб допомогти відділу кадрів краще підготуватися до майбутніх збоїв, будь то соціальні, економічні чи геополітичні. Ключовим важелем для всіх організацій, особливо коли все змінюється щогодини, буде гнучкість адаптувати свою реакцію відповідно до розвитку ситуації.

Список використаної літератури:

1. Горячук В.Ф. Інвестиції у людський капітал та віддача від них // Економіка: реалії часу. – 2012. – №1 (2). – С.34-39.
2. Ськов О.Л. Значення інвестування в розвиток людського капіталу /
3. Ськов О.Л., Савельєва В.С. // Бізнес Інформ. – 2011. – №7 (2). – С.38-39
4. HR-менеджмент: проблеми, стратегії та перспективи : колек. моногр. / за заг. ред. Швець І.Б.. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2013. – 176 с.

ТЕРОР І ТЕРОРИЗМ ЯК ПРОЯВИ НАСИЛЛЯ: ТЕРОРИСТИЧНІ АКТИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Тероризм ще з більшою силою стає невід'ємною частиною політичних і економічних процесів в світі та є все масштабнішою загрозою громадській і національній безпеці. Крім того, він із поодиноких проявів перетворюється в масове явище. Щоразу ускладнюється характер дії терористів, зростає нестандартність і жорстокість терористичних актів. Причини терору криються в зростанні кризових явищ в економіці, нездатності суспільства регулювати складні соціально-політичні процеси, швидкій зміні систем людських і політичних ідеалів, цінностей, у втягування до активного політичного життя широких мас населення з низькою духовністю, культурою та освітою, при цьому позбавленого політичного досвіду. Все це активізує прагнення використати слабкості суспільної та державної системи, прокласти «найкоротший» шлях до поставленої мети. І весь цей процес є дуже небезпечним і несе загрозу здоров'ю та життю населення.

Варто звернути увагу на вчених, що зробили вагомий внесок у дослідження засад та вивчення окремих аспектів протидії тероризму. Це такі українські та зарубіжні вчені: В.Крутов, В.Антипенко, А.Дорошенко, В.Ліпкан, Л.Мошкова, І.Шкурат, Я.Дашкевич, В.Кудрявцев, В.Тимошенко, Б.Дженкінс, Е.Аречага, Р.Арон, Ю.Дінштейн та інші. Але це питання є в динаміці, тому потребує подальшого вивчення та дослідження.

Терор – це форма боротьби проти політичних супротивників із застосуванням насильства аж до фізичного знищення; кримінальні або незаконні акти насильства проти випадково вибраних цілей з метою посилити страх.

Тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1].

Усі терористичні дії включають застосування насильства або погрозою насильства. Досить часто дії терористів супроводжується висуванням конкретних вимог, а насильство направлено проти цивільних об'єктів. Мотиви мають здебільш політичний характер. Акції відбуваються таким чином, щоб максимально привернути увагу чим більшої кількості осіб. Виконавці, як правило, це члени організованих груп, на відміну від інших злочинців, беруть на себе відповідальність за вчинені акції. І, нарешті, сама акція покликана впливати, виходячи за межі заподіяння безпосередніх фізичних втрат [2].

Не можна лишати поза увагою терористичні дії, які відбувались і відбуваються на території нашої країни. Одним із перших терактів у незалежній Україні варто назвати подію, що відбулась у 1994 році на Луганщині. Місцевий житель Ігор Чічкін взяв у заручники двох вихованців і виховательку в дитячому садочку. Він вимагав літак до США, зброю і 500 тисяч доларів. Він наголосив, що під одягом у нього є граната. Заручники залишились живими. Злочинця суд визнав неосудним і відправив на примусове лікування.

У 2002–2003 роках у Вінниці на маршруті № 35 сталось три вибухи. Двоє людей померли, а ще 40 постраждали. Злочинець — анонім після другого вибуху написав листи в газету і телебачення з вимогами: 300 тисяч доларів в обмін на спокій місцевих жителів. Станом на квітень 2019-го у справі не вручили жодної підозри, досудове розслідування на той момент вже тривало 16 років. У 2004 році в Києві на Троєщинському ринку в сміттєвих баках пролунали два вибухи – спрацювали саморобні вибухівки. Внаслідок цього злочину 1 людина померла, 14 постраждало. Розслідування справи зайшло в політичну площину: підозрювані зізнались, що хотіли повалити існуючий політичний режим. Суд присудив 4 фігурантам (1 перекваліфікували в свідка) 14 років позбавлення волі.

У 2006 році в супермаркетах Харкова. Вибухові пристрої були закладені в камери схову. Постраждала 21 особа. Правоохоронці затримали двох підозрюваних, які через інтернет у власників магазинів вимагали кошти в розмірі 50 тисяч доларів для своєї політичної партії. Затриманих засудили до 7 і 7.5 років ув'язнення. У 2012 році в центрі Дніпропетровська сталось 4 вибухи. Постраждала 31 особа. Двоє чоловіків з корисливих мотивів вимагали виплатити їм 4.5 мільйони доларів. Злочинців засудили до 12 років. Напередодні Нового року у Харкові в 2017 році була захоплена «Укрпошта». Ніхто із 10 заручників не постраждав. Зловмисник не висував жодних вимог, бо зробив це «заради піару». Термін до 15 років позбавлення волі. В окупованій Керчі в жовтні 2018 року стався вибух і розстріли в коледжі. Понад 50 осіб постраждало, 21 – померла. Зловмисник після скоєного вчинив самогубство.

У 2020 році ми почули про «Луцького терориста», який тримав пасажирів автобуса в заручниках майже 12 годин. Терорист сам здався і вийшов з автобуса. Злочинцю було обрано запобіжний захід [3].

Варто наголосити про ті злочини, що зараз робить росія проти населення України: це ніщо інше, як тероризм. Кількість жертв щодня зростає. Зловмисники, які вчиняють терористичні дії, мають бути покарані відповідно до норм чинного законодавства.

Список використаної літератури:

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму / Ханна Арендт; [пер. з англ.]. К.: Дух і літера, 2002. 539 с.
2. Мокляк В. В. Протидія терористичній діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків, 2020.
3. Телешун С. О. Сучасний тероризм – українські реалії. Політичний менеджмент. 2005. №1. С. 163– 169.

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Проблеми національної та геополітичної безпеки є однією з найважливіших тем для обговорення у сучасному світі. У ХХІ столітті зростає складність вирішення проблем безпеки національних та міжнародних рівнів, які мають вплив на розвиток світової політики та міжнародних відносин. У даній статті будуть розглянуті основні проблеми національної та геополітичної безпеки, що виникають в ХХІ ст. Нижче перераховано деякі з найбільш значущих проблем:

1. Тероризм: терористичні атаки можуть спричинити серйозні наслідки для безпеки країни, включаючи загрозу для життя громадян і пошкодження інфраструктури.

2. Кібератаки: зростає кількість кібератак на різні відомства і компанії. Це може призвести до витоку конфіденційної інформації та знищення важливих даних.

3. Зміна клімату: зміна клімату може спричинити природні катастрофи, такі як повені, суховії, торнадо, які можуть мати серйозний вплив на економіку та інфраструктуру країни.

4. Глобалізація: зростаюча глобалізація може призвести до зміни геополітичних відносин, залежності від інших країн та збільшення кількості міжнародних конфліктів.

5. Енергетична безпека: залежність від інших країн для отримання енергії може створювати проблеми з національною безпекою.

6. Пандемії: пандемії можуть призвести до серйозних наслідків для здоров'я нації та економіки країни.

7. Надмірна відкритість: занадто відкрите суспільство може призвести до проникнення іноземних агентів і спецслужб в державні структури, що загрожує національній безпеці.

8. Економічна нестабільність: економічні кризи можуть мати серйозні наслідки для країни включаючи зменшення виробництва, зростання безробіття та зменшення доходів населення [1].

Терористичні групи та організації діють в різних країнах світу і спричиняють серйозні загрози для безпеки націй та людей. Терористичні атаки можуть бути направлені проти цивільних населення, економічних об'єктів, політичних лідерів та державних установ. Такі атаки можуть спричинити серйозні наслідки для національної безпеки, включаючи загрозу для життя громадян, руйнування інфраструктури, зменшення економічної активності та погіршення громадського здоров'я. Тероризм також може мати вплив на геополітичну безпеку, оскільки терористичні організації можуть мати міжнародну присутність і здійснювати терористичні акти в різних країнах. Такі дії можуть викликати міжнародний розголос, реакцію інших країн і створювати напруження в міжнародних відносинах. Для боротьби з тероризмом країни зазвичай приймають різноманітні заходи, включаючи політичні, економічні, правові та військові заходи. Ці заходи можуть включати посилення контролю за кордонами, розвиток спеціальних сил для боротьби з терористами, розвиток законодавства щодо боротьби з тероризмом та співпрацю між країнами в боротьбі з тероризмом. Однак, боротьба з тероризмом є складним процесом, який потребує спільних зусиль країн та міжнародної співпраці [2].

За допомогою кібератак хакери можуть зламувати комп'ютерні системи, крадіжку конфіденційних даних, заблокувати доступ до важливої інформації або знищити її. Кібератаки можуть бути направлені проти критично важливої інфраструктури, таких як енергетичні системи, банківські системи, мережі зв'язку та транспортні системи. Такі атаки можуть мати серйозний вплив на національну безпеку, що може призвести до великих економічних збитків, порушення важливих послуг та загроз для життя громадян. Крім того, кібератаки можуть мати вплив на геополітичну безпеку, оскільки можуть бути проведені з-за кордону і заблокувати діяльність важливих державних установ. Країни можуть використовувати кібератаки як засіб для здійснення шпигунських дій або для знищення важливої інформації противника. Для боротьби з кібератаками країни повинні приймати різні заходи, включаючи підвищення кібербезпеки своїх комп'ютерних систем, вивчення та реагування на нові загрози, розробку законодавства щодо кібербезпеки та співпрацю між країнами в цій галузі. Важливою складовою боротьби з кібератаками є збільшення уваги до кібербезпеки та підвищення обізнаності громадськості про кібербезпеку.

Зростаючі темпи зміни клімату можуть мати значний вплив на глобальну економіку та безпеку, зокрема шляхом зміни кліматичних умов, які можуть призвести до руйнування інфраструктури, зменшення виробництва сільськогосподарської продукції, та збільшення кількості природних катастроф. Крім того, зміна клімату може викликати геополітичні конфлікти, пов'язані з розподілом природних ресурсів, таких як вода та земля, а також може призвести до міграційних хвиль через зниження рівня життя та небезпеку для життя людей. В рамках національної безпеки, країни повинні забезпечувати захист своїх громадян від негативних наслідків зміни клімату, зокрема шляхом зменшення відповідності до зміни клімату та забезпечення економічної стійкості природних катастроф. У геополітичному контексті, зміна клімату може стати причиною міжнародних конфліктів, таких як територіальні претензії на зони впливу на ресурси води та енергії. Крім того, глобальні зміни клімату можуть впливати на міжнародну торгівлю та економічні відносини, що може призвести до зміни геополітичного балансу впливу між країнами. Також важливо враховувати, що зміна клімату може впливати на безпеку військових операцій та забезпечення національної безпеки в цілому.

Наприклад, зміна клімату може призвести до зниження ефективності військової техніки та зброї, а також може спричинити збільшення потоку біженців із зон, що стали небезпечними для життя [3].

Глобалізація є складною проблемою національної та геополітичної безпеки у XXI столітті. З одного боку, глобалізація може принести економічні переваги, такі як збільшення виробництва та міжнародної торгівлі, збільшення інвестицій та зростання зайнятості. З іншого боку, глобалізація може створювати негативні наслідки для національної безпеки, зокрема збільшення ризику тероризму, наркоторгівлі та торгівлі зброєю, зменшення відповідальності корпорацій та фінансових інституцій, а також збільшення ризику національної кризи. Глобалізація також може мати вплив на геополітичну безпеку, зокрема на відносини між державами. Розширення глобальних мереж виробництва та міжнародної торгівлі може призвести до того, що країни залежатимуть одна від одної, що може вплинути на їхню геополітичну позицію. Крім того, збільшення міграції та міжкультурних контактів може призвести до конфліктів, пов'язаних зі зміною демографічної складової та культурної ідентичності.

Забезпечення стабільного та безперервного постачання енергії є ключовою умовою економічного розвитку країн та забезпечення їх національної безпеки. У залежності від джерела та способу виробництва енергії, країни можуть бути залежними від імпорту енергії, що ставить їх у вразливе положення. Наприклад, залежність від імпорту нафти та газу може призвести до геополітичних конфліктів та політичного тиску з боку експортерів енергоносіїв. Крім того, нерівномірне розподілення енергетичних ресурсів між країнами може стати причиною міжнародних конфліктів у відносинах між країнами. Наприклад, багаті країни з високим рівнем споживання енергії можуть здійснювати тиск на країни-експортери, що може призвести до геополітичної напруги. Для забезпечення енергетичної безпеки, країни повинні розвивати власні джерела енергії та здійснювати диверсифікацію постачання енергії. Крім того, важливо розвивати технології збереження енергії та енергоефективності, щоб зменшити залежність від зовнішнього постачання енергії. Пандемії є серйозною проблемою національної та геополітичної безпеки у XXI столітті. Вибухи захворювань можуть поширюватися швидко через глобальну мережу транспорту та спілкування, створюючи загрозу для здоров'я та життя мільйонів людей, а також загрозу для економіки та геополітичного балансу впливу між країнами. Пандемії можуть впливати на геополітичний баланс впливу між країнами, оскільки вони можуть призвести до зміни співвідношення сил в регіоні або світі. Країни можуть використовувати пандемії як інструмент м'якої сили, вводячи обмеження на експорт медичного обладнання та ліків, які є необхідними для лікування захворювань, або надаючи медичну допомогу іншим країнам, що може змінювати геополітичний вплив країн. Крім того, пандемії можуть впливати на національну безпеку країн, зокрема на економіку, соціальні та політичні процеси. Захворювання можуть призвести до зменшення виробництва, збільшення безробіття та зниження доходів громадян, що може призвести до соціальної напруги та політичної нестабільності. У зв'язку з цим, важливо, щоб країни здійснювали координацію зусиль для попередження та боротьби з пандеміями, включаючи швидку реакцію на виникнення вибухів захворювань, спільне дослідження та розробку вакцин та ліків, а також забезпечення доступу до медичної допомоги.

Надмірна відкритість в інформаційному просторі може призвести до ширення фейкових новин, маніпуляцій та дезінформації, що може знизити довіру до влади та суспільства загалом. Також, надмірна відкритість у сфері міграції може призвести до надмірного потоку нелегальних мігрантів, що може створити загрозу національній безпеці та сприяти злочинності. Крім того, надмірна відкритість у сфері технологій може призвести до крадіжки інтелектуальної власності та кібератак, що може призвести до значних матеріальних збитків та порушення роботи важливих систем. У геополітичному контексті, надмірна відкритість може призвести до негативних наслідків у відносинах між країнами та призвести до різних форм втручання внутрішніх справ інших країн. Також, надмірна відкритість в сфері зовнішньої торгівлі може призвести до залежності країн від імпорту та створити відчуття економічної загрози для країн-експортерів, які можуть розглядати заходи захисту своєї економіки та національних інтересів.

Економічна нестабільність може мати серйозні наслідки для країни, включаючи зменшення виробництва, зростання безробіття та зменшення доходів населення. Ці наслідки можуть також призвести до соціальної нестабільності, наприклад, до загострення проблем з біженцями, збільшення кількості злочинів, зниження рівня освіти та здоров'я. Крім того, економічна нестабільність може призвести до зменшення витрат на оборону та інші аспекти національної безпеки. У геополітичному контексті, економічна нестабільність може призвести до зміни геополітичного впливу між країнами. Наприклад, коли одна країна зазнає економічної кризи, це може призвести до зростання впливу інших країн у регіоні. Отже, забезпечення економічної стабільності та здатності країни діяти в умовах економічної нестабільності є важливою складовою національної та геополітичної безпеки у XXI столітті.

Список використаної літератури:

1. Загурська-Антонюк В.Ф. Державне управління національною безпекою в умовах геополітичних трансформацій : монографія / В.Ф. Загурська-Антонюк. – Житомир : Вид. О.О. Євенок, 2020. – 336 с.
2. Глазов О. Національна безпека: сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники. Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П.Могилі. Сер. : Політологія. 2011. Т. 155. Вип. 143. С. 42–46.4.
3. Костюченко Н. Соціальне явище «безпека» як елемент, загальна функція соціальної системи та підсистеми національної безпеки держави. Общество и право. 2017 рік. № 3 (61). С. 206–210.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В СИСТЕМІ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Останнім часом почастишали випадки прояву стороннього впливу на кіберпростір України, значною мірою це пов'язано із повномасштабним вторгненням російської федерації. Такі дії спрямовані на виведення з ладу електронних ресурсів органів державної влади та критичної інфраструктури з метою дестабілізації військово-політичної ситуації в Україні.

Відповідно до зазначеного, механізми забезпечення інформаційної безпеки процесів формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки держави, мають ґрунтуватися на сукупності складових, до яких віднесемо наступні:

- по-перше, забезпечення системи захисту інформації на усіх етапах реалізації державної політики та реалізації правоохоронної функції держави в сфері економічної злочинності. Полягає в тому, що інформаційних захист має бути побудований таким чином, щоб врахувати специфіку діяльності кожного суб'єкта реалізації досліджуваної державної політики, а також встановити рівні безпеки для каналів передачі інформації між ним. Система захисту інформації повинна відповідати основним вимогам Конституції України та забезпечувати дотримання прав та свобод громадян та осіб без громадянства;

- по-друге, формування заходів з інформаційної гігієни усіх учасників реалізації державної політики та правоохоронної функції;

- по-третє, впровадження системи запобігання та протидії кіберзлочинам та особливих санкцій, за злочини, здійснені в сфері реалізації правоохоронної функції;

- по-четверте, розробка системи оцінки кіберзагроз для державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки держави;

- по-п'яте, забезпечення кібербезпеки єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

- по-шосте, розробка системи моніторингу за кіберзагрозами в системі запобігання та протидії економічній злочинності.

Усі зазначені положення мають стати складовими комплексної системи забезпечення інформаційної безпеки процесу формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки держави. Комплексність такої системи можлива за умови врахування властивостей усіх складових процесу реалізації державної політики.

Вихідними положеннями механізму забезпечення інформаційної безпеки процесу реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки держави є наступні:

- принципи розробки та функціонування механізму: законності; приватності; незалежності; динамічності; ієрархічності; захисту даних; керованості; професійності; конфіденційності; комплексності; комунікативності; систематичності;

- завдання, які потрібно досягти через впровадження механізму: 1) протидії інформаційній злочинності; 2) забезпечення обмеженого доступу до даних; 3) забезпечення безпеки даних суб'єктів реалізації державної політики; 4) забезпечення безпеки особистих даних учасників реалізації державної політики; 5) формування системи моніторингу за системою захисту інформації; 6) формування забезпечення реалізації механізму; 7) здійснення оцінки ефективності системи інформаційного захисту;

- методи забезпечення інформаційної безпеки процесу реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності: психологічні методи спрямовані на психологічну оцінку учасників забезпечення інформаційної безпеки для визначення можливості виконання ними завдань, а також попередня оцінка впливу заходів інформаційної безпеки та психологічний стан учасників правоохоронних операцій та реалізації державної політики загалом; правові – формування правового поля забезпечення інформаційної безпеки, що враховує: режим доступу до інформації, порядок обміну інформацією, особливості зберігання та використання інформації, відповідальність за порушення процедур забезпечення інформаційної безпеки та інше; організаційні – розробка та реалізація заходів із забезпечення інформаційної безпеки; технологічні – впровадження інформаційних технологій та формування вимог до програмних продуктів; технічні – технічне забезпечення процесів зберігання, обміну, збору та використання інформації та налагодження комунікації між суб'єктами реалізації державної політики.

Вважаємо, що механізм забезпечення інформаційної безпеки процесів реалізації досліджуваної політики має ґрунтуватися на системному підході в класичному розумінні змісту системи як впливу суб'єкту на об'єкт.

ЦИФРОВА КРИМІНАЛІСТИКА ЯК АСПЕКТ КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

З кожним роком інноваційні технології все більше впроваджуються в різні сфери суспільного життя. Не винятком є і криміналістична експертиза, яку сучасні інформаційні технології вивели на новий етап розвитку. Зокрема, завдяки новітнім технологіям з'явилася нова галузь криміналістики – цифрова криміналістика, яка є прикладною наукою про розкриття злочинів, пов'язаних з комп'ютерною інформацією, про дослідження цифрових доказів, методи пошуку, отримання і закріплення таких доказів.

Цифрова криміналістична експертиза є однією із галузей криміналістичної експертизи, яка зосереджується на кримінально-процесуальному праві та доказах щодо комп'ютерів та пов'язаних із ними пристроїв, таких як мобільні пристрої (телефони, смартфони тощо), ігрові консолі та інші пристрої, які функціонують через Інтернет (охорона здоров'я і фітнес-пристрої та медичні прилади) [1]. Цифрова криміналістична експертиза, зокрема, відноситься до процесу збору, отримання, зберігання, аналізу та подання електронних доказів (цифрових доказів) з метою отримання слідчої інформації та розслідування та переслідування різних видів злочинів, у тому числі кіберзлочинів.

Власне цифрова криміналістика (digital forensics) з'явилася у середині 1970-х рр, як один з напрямів комп'ютерної криміналістики. Вона спрямована на збір та архівацію матеріалів, які одного дня можуть опинитися у суді в якості доказів злочинів. Цифрова криміналістика виникла орієнтовно у 80-ті рр. ХХ ст. Перший етап розвитку цифрової криміналістики охоплює 1985–1995 р. Цей етап включав використання програмних кодів для перегляду даних у внутрішніх операційних системах та апаратних засобах комп'ютерів. Другий етап розвитку цифрової криміналістики припадає на 1995–2005 рр. та ознаменувався появою кіберзлочинності і необхідністю боротьби з нею. Третій етап розвитку цифрової криміналістики відбувся у 2005–2010 рр з виникненням складних цифрових моделей розслідування злочинів. Сучасний етап розвитку цифрової криміналістики починається приблизно в 2010 р. та продовжується по цей час.

Певний науково-практичний інтерес набувають інструменти цифрової криміналістики, які допомагають у виявленні та розслідуванні воєнних злочинів та сприяють невідворотності покарання воєнних злочинців. Акцентується увага на таких: пошук за ключовими словами та хештегами, списки яких попередньо підготовлені, моніторинг радарів та системи офіційного моніторингу суден Marine Traffic, аналіз супутникових знімків, використання технології аналізу «великих даних» (Big Data); аналіз геолокаційних міток, дослідження фото- та відеоматеріалів у відкритому доступі та наданих слідству, використання програм для аналізу та обробки цифрових зображень, дослідження телефонних розмов, аналіз електронних пристроїв, аналіз ігрових систем, система розпізнавання облич і пошуку їх у відповідних базах даних (в Україні використовують додаток з розпізнавання облич Clearview Af для ідентифікації потенційних злочинців і загиблих) [2]. Інструменти цифрової криміналістики широко застосовувались для виявлення баз терористичних угруповань за допомогою супутникових знімків та геолокаційних міток, як це було у випадку з ліквідацією ватажка Аль-Каїди Усамою бен Ладеном.

У контексті цифрової криміналістики люди, після використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), залишають цифрові сліди. Зокрема, особа, яка використовує ІКТ, може залишити «цифрові відбитки». Дані, залишені користувачами ІКТ, можуть розкрити відомості про них, включаючи інформацію про вік, стать, расову та етнічну приналежність, громадянство, сексуальну орієнтацію, думки, уподобання, звички, хобі, історію хвороби і проблеми зі здоров'ям, психологічні розлади, статус, зайнятість, приналежність до будь-якої спільноти, особисті відносини, геолокацію, розпорядок дня та інші активності [3]. Цифрова криміналістична експертиза включає процеси ідентифікації, отримання, зберігання, аналізу та представлення цифрових доказів. Криміналістичні артефакти та криміналістичні методи (наприклад, збір статичних даних або даних у реальному часі) залежать від пристрою, його операційної системи та функцій безпеки. Запатентовані операційні системи (з якими дослідники можуть бути незнайомі) і функції безпеки (наприклад, шифрування) є перешкодами для цифрової криміналістичної експертизи. Наприклад, шифрування, яке блокує доступ третіх сторін до інформації та повідомлень користувачів, може перешкодити правоохоронним органам отримати доступ до даних, що містяться на цифрових пристроях, таких як смартфони.

Варто відмітити, що в Національній поліції було створено спецпідрозділ по боротьбі з кіберзлочинністю. Але для того, щоб вітчизняні правоохоронні органи дійсно змогли використовувати весь спектр можливостей, які надають сучасні технології, необхідно якомога швидше завершити процес інтеграції вітчизняних правоохоронних структур у європейський простір.

Список використаної літератури:

1. Журавель В. А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан: монографія. Харків: Право, 2021. 448 с.
2. Заєць І. С. Перспективи криміналістики в умовах інформатизації суспільства. Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 19 лют. 2020 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 77-81.
3. Колодіна А.С., Федорова Т.С. Цифрова криміналістика: проблеми теорії і практики. Юридичний науковий електронний журнал. № 4/2022. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/90.pdf.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Військовий конфлікт має безліч соціальних, економічних та політичних наслідків, які можуть вплинути на життя мільйонів людей та на стабільність країни загалом [1].

Соціальні наслідки військового конфлікту включають вбивства, руйнування інфраструктури, вимушену евакуацію та переселення населення, а також поділ сімей. В результаті люди часто стикаються з травмами, втратою близьких та друзів, насильством та цькуванням, а також соціальною ізоляцією [2].

Економічні наслідки військового конфлікту можуть бути катастрофічними для країни, включаючи руйнування інфраструктури, втрату робочих місць, зниження продуктивності та економічного зростання, а також погіршення фінансового стану населення. Це може призвести до погіршення якості життя, зниження рівня освіти та охорони здоров'я, а також підвищення рівня бідності [3].

Політичні наслідки військового конфлікту можуть включати зміну кордонів та територіальну інтеграцію, політичну нестабільність та можливість порушення прав людини. Крім того, військовий конфлікт може посилити національні та етнічні відмінності, що може призвести до розколу суспільства [4]. Військовий конфлікт також може мати важливі наслідки для міжнародних відносин. Включаючи зміну балансу сил у регіоні, зміну позиції країни у міжнародній політиці та погіршення відносин з іншими країнами.

Для вирішення наслідків воєнного конфлікту необхідно інвестувати кошти у відновлення інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та економіки країни. Важливо також здійснювати процеси мирного врегулювання та привертати увагу міжнародного співтовариства, щоб допомогти країні впоратися з наслідками воєнного конфлікту [5].

Соціальні, економічні та політичні наслідки воєнного конфлікту можуть бути серйозними та тривалими. До таких слід віднести:

Соціальні наслідки: Порушення прав людини та свободи, зокрема права на життя, свободу слова, право на освіту та здоров'я; порушення соціальної стабільності та порушення спокою та безпеки в суспільстві; руйнування соціальної інфраструктури, такої як школи, лікарні та інші важливі установи; соціальне роз'єднання, роз'єднання сімей та руйнування традиційних культур [6].

Економічні наслідки: зменшення економічної активності та погіршення економічного стану країни; зниження виробництва та експорту товарів, що може призвести до економічної кризи; зниження вартості національної валюти та зростання інфляції; збільшення бідності та безробіття [7].

Політичні наслідки: зміна політичної системи та уряду; зниження авторитету країни на міжнародній арені; збільшення конфліктів між різними групами населення; порушення прав людини та свободи, зокрема свободи слова та демократичних прав.

У загальному, можна стверджувати, що війна призводить до серйозного порушення соціальної, економічної та політичної стабільності в країні, що може мати серйозні наслідки для суспільства. Отже, можна зробити такий підсумок, що важливо прагнути до вирішення конфліктів мирним шляхом та з дотриманням прав людини.

Список використаної літератури:

1. Кузьменко О.А., Мельничук О.В. Наслідки війни для соціально-економічного розвитку України: теорія та практика // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2016. – № 1. – С. 57-66.
2. Мартинюк І.В. Економічні наслідки війни на Донбасі // Економічний часопис-XXI. – 2018. – № 1-2(1). – С. 63-68.
3. Медведєва С.М. Політичні та соціальні наслідки війни на сході України // Політична думка. – 2018. – № 5. – С. 45-54.
4. Національний доповідник «Стан та наслідки збройного конфлікту на сході України», 2019 рік // Державна служба статистики України. – Київ, 2020. – 348 с.
5. Пузакова М.В. Соціальні наслідки війни на сході України та шляхи їх подолання // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. – 2017. – Т. 22. – Вип. 1(60). – С. 219-225.
6. Чуєв В.В., Лошак Ю.А. Політичні наслідки війни на Донбасі // Політична думка. – 2017. – № 5. – С. 58-68.
7. Шовкопляс К.І. Воєнний конфлікт на сході України: політичні та економічні наслідки // Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики України. – 2018. – Вип. 11. – С. 175-183.

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Національна безпека держави є одним із базових елементів та головною умовою її існування, саме тому потребує надійного захисту на постійній основі. Невпинні зміни геополітики у всьому світі, а особливо на території Європи вимагають надання захисту високого рівня.

Більшість країн світу на сьогоднішній день вважають своїм пріоритетом подбати про національну безпеку та вирішити проблеми стосовно аспектів її забезпечення. Це пов'язано з тим, що наразі глобальне середовище безпеки містить багато ризиків та загроз, які можуть порушити внутрішній стан багатьох країн. Саме тому проблема забезпечення надійного рівня національної безпеки України має стати ключовою в контексті цього питання.

В нинішніх умовах постійних геополітичних трансформацій, сутність проблеми забезпечення безпеки людини визначають багато аспектів, серед яких: воєнні, економічні, політичні, соціальні, екологічні, гуманітарні складові, і, звісно, питання ідентичності особи в різноманітних сферах. Розвиток та постійна динаміка геополітичного світу в сучасності узагальнюється та визначається актуальними гострими глобальними проблемами, що прямо чи опосередковано пов'язані з усіма країнами світу. XXI століття характеризується безліччю загроз по відношенню до сучасних та інноваційних стратегій національної безпеки чи не кожної держави світу, а саме: терористичні загрози, боротьба за енергоресурси, гібридні війни, міжнаціональні конфлікти та суперечки, глобальна пандемія, техногенні катастрофи, зростання релігійного ідеологічного руху, торгівля людьми та тероризм, загострення дій національних меншин – усі ці виклики та небезпеки суттєво впливають на зміст високого рівня національної безпеки. Усі перелічені вище небезпеки, на жаль, для України є не просто реальними, але вже існуючими всередині країни, з якими намагається боротися як політична сторона, так і суспільна, або громадянська. Виходячи з цього, можна з впевненістю наголосити на необхідності України регулярно оновлювати та покращувати стратегію національної безпеки, поповнювати та постійно переглядати комплекс заходів щодо забезпечення належного її рівня, а також неупинно працювати над умовами, що допоможуть підсилити ефективність організаційно-правової структури для забезпечення надійного рівня національної безпеки.

Важливий фактор впливу на геополітичне положення України у міжнародній площині пов'язаний зі спробами росії чинити економічний, політичний, культурний та інформаційний тиск, підводячи ситуацію до таких умов, в яких Україна виступає сателітом у політичному контексті. Подібне становище призводить до стрімкого збільшення кількості загроз, в геополітичному змісті – віддаляє Україну від євроінтеграції [4]. Наразі існує безліч обставин та умов в геополітичному світі, що перешкоджають вирішенню ключових проблем забезпечення національної безпеки України, серед яких постійні зміни в порядку владних відносин та зрушення головних геополітичних центрів – все це призводить до складної ситуації всередині держави. Найпомітніші світові тенденції в міжнародних відносинах можуть виступити інструментом України для подолання глобальних геополітичних проблем, але в скоригованому вигляді, оскільки в умовах геополітичного середовища вона має можливість стати регіональним лідером. Сучасний світ стикається з багатьма викликами, які потребують не стільки захисної відповіді, скільки контрзаходів з метою ліквідації не самої проблеми, а факторів ризику, що ініціюють цю проблему.

Національна безпека є одним із найскладніших елементів державного управління. Це дивовижно гнiляста та розгалужена система взаємопов'язаних об'єктів, які постійно реагують на коливання зовнішнього та внутрішнього оточення. Тому держава має потребу не тільки практично безмежних ресурсів для виконання завдань і цілей національної безпеки, а й існуючих можливостей для постійної протидії зароджуваним новим викликам і загрозам [3]. Рівні, які повинні покращуватись та розвиватись у контексті національної безпеки в геополітичній ситуації поділяються на регіональний, національний та глобальний. Функціонування механізмів регіонального рівня повинні стати більш ефективними завдяки створенню інститутів та алгоритмів, що зможуть забезпечити «простір безпеки» навколо території всієї країни. В національній площині передбачено створення стабільної та результативної політичної й економічної систем. У напрямі глобального рівня слід працювати над взаємозв'язками та гарними партнерськими відносинами на міжнародній арені, що стане поштовхом для визначення місця України в геополітиці. Діяльність та заходи в цих вимірах повинні здійснюватись рівномірно [4]. Дієве державне управління оборонним сектором є необхідною умовою збереження державного суверенітету та територіальної цілісності України. На жаль, фактично діюча система має багато складнощів і структурних недоліків: є дублювання функцій, невідповідність у прийнятті рішень і неоперативність аналізу військово-політичної ситуації. Необхідна кардинальна зміна всієї структури та її орієнтація на найкращі європейські

стандарти, що стане основою для реформування сектору національної безпеки і оборони та управління ним. Адже наразі через невідповідність та неузгодження посилення і зміцнення складових елементів національної безпеки, всі позитивні результати щодо зменшення та знищення кількості загроз зрівнюються з тією ситуацією, яка була до початку цього процесу. Враховуючи важливість нейтралізації дій всіх загроз, можна визначити такі основні напрями політики забезпечення національної безпеки України:

- відновлення та фіксування територіальної цілісності України;
- створення результативного та дієвого підрозділу безпеки і оборони;
- посилення обороноздатності країни;
- реорганізація та розширення розвідки, контррозвідки та відділу правоохоронних органів;
- реформа діяльності державних та урядових органів і посилення ефективності антикорупційної програми;
- подальше інтеграція до євроатлантичного та європейського простору;
- партнерство розширених можливостей з НАТО;
- належний рівень забезпечення національної безпеки у галузі зовнішньої політики;
- проведення необхідних заходів для посилення економічної, енергетичної, інформаційної та екологічної безпеки [2].

Рівень національної безпеки країни пов'язаний насамперед з ефективним функціонуванням певних органів державної влади, чітким та злагодженим розподілом компетенцій, повноважень та відповідальності у кожній зі сфер діяльності та закономірної налагодженої взаємодії і кооперації між ними.

Особливості державного впливу на організацію національної безпеки найбільш проявляються у її співробітництві та взаємодії з іншими країнами на міжнародній арені. Ризики та виклики у площині системи національної безпеки можуть провокувати не лише інші держави та їх дії, а також такі учасники правовідносин, які мають ресурси та повноваження, офіційні можливості. Таким чином, усі ці параметри визначають як і зміст державної та урядової політики, так і потребу утворення систематичності національної безпеки не тільки як об'єкта та предмета, а як необхідну умову існування та діяльності держави в цілому.

У розумінні об'єкта управління національну безпеку слід інтерпретувати як нестабільний об'єкт, тобто такий, що знаходиться у постійному русі під дією системи чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ. Через те, що досить складно з високою точністю окреслити межі часових періодів, потрібних для досягнення необхідних цілей та намірів розробки системи національної безпеки, ключовою проблемою залишається складність її стабілізації. І після їх звершення результати національної політики та бажаний стан і рівень національної безпеки постійно зберігаються, через те, що загрози, які діють на систему національної безпеки, роблять це так само поступово та адаптивно, як в цей час покращується система впливу на неї стратегій та інновацій державного управління. Інакше кажучи, назавжди добитись стану високого рівня національної безпеки не є можливим. Це елемент державного управління, що вимагає сталого державного впливу [1].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що сучасний порядок державного управління у площині національної безпеки потребує низки системних і фундаментальних змін, хоч вони вже і почались, цей процес доцільно довести до логічного завершення у вигляді забезпечення надійного рівня захисту. Також забезпечення національної безпеки має відбуватися завдяки розробці та впровадженню більш дієвих процедур та алгоритмів, спрямованих не тільки на протидію зовнішнім викликам, а й на просування власних національно-цивілізаційних уподобань у геополітичному сучасному світі. Саме тому зовнішня політика має бути ключовим елементом забезпечення національної безпеки, що, в свою чергу, покращить її внаслідок ефективності та результативності геополітичних тенденцій і стратегій.

Список використаної літератури:

1. Публічне адміністрування у сфері національної безпеки України. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/13356/1/Hrobust_MM_KR_281_2023.pdf
2. Механізми державної політики у сфері національної безпеки України: ризики та виклики. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/183/198>
3. National security policy in Ukraine: a change in the system of power relations of the modern world. URL: <https://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1555/22-IVAN>
4. Стан національної безпеки України в сучасній геополітичній ситуації. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/vonsonovych_stan.pdf

О.А. Михальчук, І курс гр. НБ-5, ФНБПМВ
Н.О. Олексунь, асистент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну зумовило серйозне переосмислення концептуальних підходів щодо перспектив забезпечення безпеки та оборони Європейського континенту, розробки нових пріоритетів та підходів до реалізації зовнішньої політики, що знайшло відображення в дослідженнях провідних аналітичних центрів. Велика війна, що почалася після восьми років тліючого конфлікту, спричинила появу трьох груп держав: які підтримали Україну; які стали на бік РФ; які не приєдналися до якоїсь із перших двох груп, прагнучи мінімізувати ризики. Держави ЄС швидко відреагували масштабними санкціями та діями проти Росії. Незважаючи на певну фрагментацію, зокрема через ліміт цін на нафту або небажання Німеччини надсилати Україні танки, європейський блок зберіг єдність у своїй відповіді на війну. Велика Британія відзначилася особливо сильною риторикою та військовою підтримкою України, що можна розглядати як очевидне просування стратегії «Глобальної Британії». Передбачувано Путіна підтримали Сирія та Білорусь, які очолюють Башар аль-Асад та Олександр Лукашенко. На новий рівень вийшли тактичні й стратегічні відносини РФ з Іраном. Під час голосування на Генеральній Асамблеї ООН резолюції із засудженням агресії Росії утрималися 35 країн. Серед тих, хто відмовився підтримати якусь одну сторону конфлікту, три держави Британської співдружності – ПАР, Пакистан та Індія, а також найбільші зростаючі держави Індостанського регіону (ІТР) – Китай, Індія та Індонезія. І лише кілька урядів ІТР – Сінгапур, Південна Корея та Японія – рішуче підтримали Україну. Такий розклад зруйнував сподівання Заходу на те, що Азія підтримає «заснований на правилах порядок». Відкинувши західний підхід до конфлікту як «битви між силою і правом», більшість азійських держав обрали прагматичний підхід до відносин з РФ. Водночас частка держав Африки, які утрималися від осуду дій РФ, становила 51 %, що фактично засвідчило повернення до дипломатичних практик періоду холодної війни. Заслугує на увагу активність Туреччини. Зокрема, посередництво в укладанні зернової угоди, створення гуманітарної бази для обміну полоненими, намагання організувати мирні перемовини, надання згоди на розблокування вступу Фінляндії та Швеції до НАТО – усе це виводить Туреччину до ліги великих дипломатичних гравців [1].

Рішення Путіна про повномасштабне воєнне вторгнення в Україну стало величезною спекуляцією, яка, проте, успіху не принесла. Навпаки, цим рішенням він поставив свій режим під загрозу, відкинувши Росію назад із позицій, які вона посідала. Сила та масштаб безпрецедентних економічних санкцій, запроваджених Заходом, виявилися більшими, ніж очікували в РФ, піддавши випробуванню ідею «фортеця Росія». І хоча остання досягла короткострокових здобутків від завищених цін на газ та енергію, санкції успішно вразили серце російської фінансової системи, істотно обмеживши простір для маневрів. Посилили цей тиск власні рішення тисяч компаній: від Apple до McDonald's. Приблизно один трильйон доларів США – такі втрати Росії, причому значна частина з цих коштів опинилась у Великій Британії як у «притулку для брудних грошей», зумовивши у всьому світі чергову кампанію боротьби з відмиванням фінансів [1].

Російський військовий міф зруйновано – план швидкої «спеціальної військової операції», проведеної «ефективною» армією, зазнав краху внаслідок серйозних поразок, величезних втрат особового складу та озброєння, нестачі боєприпасів і військових помилок. Ключовою помилкою стало те, що РФ недооцінила добре організований, надмотивований український опір, та озброєну новітньою військовою технікою, яку надав Захід, армію, навчену ефективно її застосовувати. Але й швидка ліквідація найсучасніших боєздатних елементів російських сухопутних сил не означає повного знищення російської армії. Навіть після завершення нинішніх бойових дій в Україні сусідам Росії потрібно буде остерігатися російського повітряного та військово-морського потенціалів та її готовності до військового застосування непідготовлених сил і всіх наявних матеріальних засобів [1].

Щодо майбутнього Росії, то існує невелика ймовірність позитивних змін із появою там реформаторських сил, хоча вірогіднішим є розпад країни на низку державних утворень. Проте є сумніви щодо неминучого краху режиму, оскільки російська влада чудово справляється з придушенням протестів, посилюючи режим репресій.

Жорстокий напад Росії на Україну завдав великої шкоди її громадянам, але також об'єднав країну в небачений раніше спосіб. Незважаючи на те, що приблизно 14 мільйонів людей були переміщені, а інфраструктура країни, її енергетичні й транспортні мережі піддаються постійним ворожим атакам, Україна продовжує функціонувати. Президент України: Володимир Зеленський за рік цієї війни сприймається як уособлення «єдності та непокори», «шановане обличчя європейської ліберальної демократії» та лідер на кшталт В. Черчилля («Churchillian» wartime leader). Героїчний опір України

прив'язує її до ЄС і НАТО. Попри те, що питання майбутнього членства України в НАТО часто дипломатично відкидається, Європа в знак солідарності надала Києву статус кандидата у ЄС, допустивши набуття повноправного членства протягом кількох років. Будь-яке припинення вогню без виведення російських військ з окупованих територій не задовольнить Україну, яка прагне завдати агресору військової поразки на своїй території [2].

Більшість сусідніх із РФ держав переконалися в тому, що побоювання регіональних амбіцій Росії не були безпідставними. Натомість Франція та Німеччина, на думку британських експертів, виявилися неготовими до нових геополітичних реалій у регіоні – дії РФ примусили їх вдатися до різкої переоцінки рівня національної безпеки та європейських оборонних перспектив. Війна РФ проти України уможливила і пришвидшила процеси, які раніше здавалися нереальними: прискорене отримання Україною статусу кандидата у ЄС протягом трьох місяців; бюджет Європейського фонду миру в сумі 2,5 мільярдів євро був використаний для підтримки оборони України; прагнення Фінляндії та Швеції стати членами НАТО, що переважило острах «антагонізації» Росії. Посилення ролі НАТО в забезпеченні європейської безпеки здобуло двопартійну підтримку в США, що, однак, не варто сприймати як належне після президентства Д. Трампа. Причиною є усвідомлення, що нехтування європейською безпекою матиме негативний вплив на значно ширший безпековий контекст, зокрема стримування Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні. Стійкість України та широкі санкції, уведені проти Росії, забезпечили «живу симуляцію» реакції, з якою може зіткнутися КНР внаслідок вторгнення на Тайвань. Це, зрештою, може вплинути на плани Китаю [2].

Блокування резолюцій Ради Безпеки ООН через накладання Росією вето свідчить про те, що будь-яка спроба цього органу віддати РФ під Міжнародний кримінальний суд (МКС) матиме подібний результат. Тому дискусії про створення нового спеціального трибуналу щодо злочинів агресії викликають жвавий інтерес і можуть мати практичне втілення. Багато подій, пов'язаних із російською агресією проти України мають безпрецедентний характер для міжнародного права і правосуддя: Міжнародний кримінальний суд отримав найбільшу в історії державну заяву про відкриття розслідування; Рада ООН з прав людини розпочала власне розслідування нападів РФ на цивільних осіб та цивільну інфраструктуру; Росія вийшла з Європейської конвенції з прав людини та інших договорів Ради Європи. Міжнародне співтовариство прагне зберегти правові важелі впливу в ситуаціях порушення територіальної цілісності та національного суверенітету. Свідченням цього стало знакове рішення Генеральної Асамблеї ООН від 26 квітня 2022 р. щодо відповідальності постійних членів Радбезу ООН за використання права вето і напями його подолання [2].

Відмічається принципово новий технологічний рівень ведення воєнних дій. Поряд зі змінами в архітектурі безпеки Європи, неспровоковане воєнне вторгнення Росії в Україну спричинило новий тип інформаційної війни, унікальне поєднання можливостей кібербезпеки НАТО та мотивованої української «кіберармії». Найбільший воєнний конфлікт у Європі з часів Другої світової війни радикально вплинув на експертні оцінки та аналітичні дослідження у сфері політики безпеки і зовнішньої політики. Якщо раніше європейська спільнота зосереджувалася на запобіганні конфліктам, збереженні миру та сприянні міжнародній безпековій співпраці, то нині фокус уваги змістився на нові питання: особливості організації територіальної оборони, безальтернативність НАТО і трансатлантичної системи для європейської оборони, примарність перспектив «стратегічної автономії» ЄС, необхідність визначення та оцінювання глобальних наслідків російської агресії [2].

Таким чином, повномасштабне збройне вторгнення РФ в Україну в 2022 р. спричинило глобальний шок, тому що «означувало собою різке закінчення тридцятирічного періоду глобалізації та системи міжнародного співробітництва» та призвело до виникнення найгострішої безпекової кризи у Європі з часів Другої світової війни. Наслідки російсько-української війни, які безпосередньо впливають на глобальні тенденції, спонукатимуть до створення засад нового європейського порядку. Основою для оновлення архітектури європейської безпеки мають стати ключові елементи перемоги України – відновлення територіальної цілісності держави, забезпечення її недоторканності, справедливе покарання агресора за воєнні злочини та злочини проти людяності, примус нападника до відшкодування збитків.

Список використаної літератури:

1. Геополітичні аспекти впливу на хід війни РФ проти України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/heopolitychni-aspekty-vplyvu-na-khid-viyny-rf-proty-ukrayiny> .
2. Росія проти України. Роман Гончаренко. URL: <https://www.dw.com/uk/rosiia-proty-ukrainy-yak-diishlo-dovelykoi-viiny/a-60242572> .

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Продовольча безпека – це здатність країни забезпечити людям доступ до якісних та корисних продуктів харчування [3]. Після повномасштабного вторгнення росії на територію України, наша продовольча безпека значно погіршилась. У зв'язку з окупацією важливих регіонів нашої країни; міграції за кордон; також багато людей загинуло; припинення функціонування морських портів; призупинення авіа рейсів; кордони зі західними сусідами нашої держави були переповненні мігрантами.

Загалом війна впливає на продовольчу безпеку світу у кількох аспектах.

По-перше, збройні дії спричиняють економічне погіршення ситуації в Україні, що в свою чергу може впливати на виробництво та постачання продуктів харчування, а також на їх якість та безпеку.

По-друге, збройний конфлікт призвів до міграції місцевого населення, зокрема фермерів, що призвело до перерв в посівних циклах, а отже - до падіння обсягів виробництва продуктів харчування та до збільшення вартості та зниження їх якості.

По-третє, війна вплинула на збільшення кількості біженців на всій території Європи, що призвело до дисбалансу на ринках продовольчих товарів у певних регіонах світу.

Оскільки Україна є важливим виробником та постачальником зерна на світовому ринку, будь-яке порушення продовольчої безпеки в Україні впливає на інші країни та на загальний баланс світового ринку харчових продуктів.

За статистикою рівень продовольства, станом на 26.07.2022 рік, індекс доступності продовольства знизився до 6,5 %, що на 47,6 % нижче за довоєнний період [1]. Це свідчить про те, що стан продовольчої безпеки в критичній ситуації. Звичайно в нашій країні є запаси їжі, але тут також впливає той фактор, що багато складів було пошкоджено. В східних регіонах України ситуація з продуктами харчування на початку повномасштабного вторгнення була дуже печальна. З допомогою волонтерів і небайдужих, збиралася гуманітарна допомога, і таким чином жителям тих територій, які отримали удар ворожих військ не давали голодувати.

На даний момент, якість харчових продуктів вітчизняного походження погіршилась. Продовольча безпека на тимчасово окупованих територіях не стабільна, а в деяких районах відсутня. Також, за даними ООН, Україна входить в двадцятку країн яким загрожує голод.

Для посилення продовольчої спроможності нашої країни деякі громади передали частини земель у користування дрібним фермерам. Наприклад до таких громад належать: Золочівська громада Львівської області, Вишнівська громада Волинської області та Балтська громада Одеської області [2]. Такий хід був зроблений для того щоб нормалізувати ситуацію. Тому, що значна частина території замінована і вона не підлягає для посіву.

Отже, продовольча безпека України на даний час є не стійкою, але фермери і великі підприємці роблять усе можливе, щоб нормалізувати цю ситуацію. Також фактор продовольства України сильно впливає й на інші країни. Тому, що наша країна постачала багато зернових продуктів за кордон, які на жаль не можливо зараз постачати. Продовольча безпека і все що пов'язано з нею на даний час є як ніколи актуальною. Від продовольства залежить не тільки рівень якості продуктів, а й економіка. На якість продуктів впливають такі зовнішні показники: само собою що погодні умови, також бойові дії які проходять на нашій території, вони дуже сильно перешкоджають нашому продовольству (значна територія нашої країни замінована, окупована, тому фермери не можуть на цій земні вирощувати продукти, які вирощували до того). В економічній сфері на продовольство збільшились ціни тому, що раніше на територіях Херсонщини, Миколаївщини та інших областей вирощувалось багато овочів в фруктів. У зв'язку з неможливістю вирощувати продукти на цих територіях ми змушені купляти їх за кордоном. І як наслідком того є значне збільшення цін.

Список використаної літератури:

1. Огляд продовольчої безпеки та політики. Kyiv School of Economics. URL: <https://kse.ua/ua/oglyad-prodovolchoyi-bezpeki-ta-politiki/> (дата звернення: 05.05.2023).
2. Продовольча безпека громад під час війни: ключові тези. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15247> (дата звернення: 05.05.2023).
3. Що таке світова продовольча безпека і чому Україна посідає 63 місце у рейтингу - Baker Tilly. Baker Tilly. URL: <https://bakertilly.ua/id44424/> (дата звернення: 05.05.2023).

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ США ТА УКРАЇНИ: ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ, СПІЛЬНІ РИСИ ТА ВІДМІННОСТІ

Зовнішня політика США, реагування Вашингтону на міжнародно-політичні події постійно привертала та привертають увагу світової спільноти. Після закінчення доби біполярності особливих акцентів набуло питання існування на міжнародній арені держави-лідера, а за багатьма критеріями роль лідера почали відігравати США. Адміністрація США 12 жовтня 2022 р. представила нову Стратегію національної безпеки США. У документі акцентується на двох фундаментальних стратегічних викликах: конкуренції між великими державами за формування майбутнього міжнародного порядку й транснаціональних спільних загрозах – це, зокрема, зміна клімату, загроза продовольчій безпеці, інфекційні захворювання, тероризм, дефіцит енергії, інфляція тощо [1].

1. У Стратегії національної безпеки США 2022 р. реалізовано перевиборчу концепцію Дж.Байдена про «створення зовнішньої політики для середнього класу», згідно з якою стабільна та процвітаюча Америка є проєкцією сили та впливу у світовому масштабі.

2. У СНБ визначено основних суперників США: КНР (Китайська Народна Республіка) як єдину державу, що має потенціал до змін міжнародного порядку, та Росію, яка є безпосередньою загрозою для вільної та відкритої міжнародної системи. Також у документі запропоновано алгоритми протидії обом цим потугам – випередити Китай і стримати Росію [2].

3. Відродження міжнародних альянсів, зокрема НАТО, на протипагу ізоляціоністськими настроєм попередньої адміністрації, а також зміцнення партнерства в Індо-Тихоокеанському регіоні (ІТР) залишаються центральними у підходах США до конкуренції з Китаєм та вирішенні спільних транснаціональних загроз.

4. Сполучені Штати не дозволять Росії чи будь-якій іншій державі досягти своїх цілей у спосіб погрози застосування ядерної зброї або її використання. Очікується, що положення про нові принципи ядерного стримування будуть внесені до Стратегії національної оборони США [2].

Внутрішньо політична частина Стратегії національної безпеки США 2022 р. Ключовим елементом СНБ (Стратегії національної безпеки) визначено інвестування в національну міць як основний інструмент створення конкурентних переваг. Глобальні виклики вимагають потужних внутрішніх інвестицій, які одночасно посилюватимуть стійкість держави та зміцнюватимуть зовнішні конкурентні переваги. Необхідне об'єднання інноваційних зусиль приватного бізнесу із стратегічними державними інвестиціями у ключові сектори економіки, а також створення й захист ланцюгів постачань, особливо в критично важливих технологічних галузях.

Демократія залишається найвищою цінністю і основою американського суспільства, незважаючи на внутрішні виклики. Рішення народу, висловлене через вибори, має бути захищене. Протидіяти загрозам демократії, зокрема внутрішньому тероризму, покликана перша в історії країни Національна стратегія протидії внутрішньому тероризму та зусилля, що докладаються у боротьбі з корупцією, маніпуляціями з інформацією, політичним втручанням і нападами на верховенство права. США не потерплять зовнішнього втручання у вибори та реагуватимуть, використовуючи всі відповідні інструменти.

Відповідно до статті 26 Закону України «Про національну безпеку України» [Ошибка! Источник ссылки не найден.] Рада національної безпеки і оборони України, розглянувши проєкт Стратегії національної безпеки України, вирішила:

- Схвалити проєкт Стратегії національної безпеки України.
- Запропонувати Президентові України затвердити Стратегію національної безпеки України.
- Кабінетові Міністрів України, державним органам за відповідними сферами національної безпеки подати у шестимісячний строк на розгляд Ради національної безпеки і оборони України проєкти: Стратегії людського розвитку, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегії економічної безпеки, Стратегії біобезпеки та біологічного захисту, Стратегії інформаційної безпеки, Стратегії кібербезпеки України, Стратегії зовнішньополітичної діяльності, Стратегії забезпечення державної безпеки, Національної розвідувальної програми.

- Кабінетові Міністрів України у шестимісячний строк розробити та затвердити Стратегію енергетичної безпеки, Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату, Стратегію інтегрованого управління кордонами, Стратегію продовольчої безпеки.

Пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки:

- Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки.

- Ми творимо Україну вільною, заможною, безпечною державою, де панує право, де держава захищає громадян і суспільство, де кожен може реалізувати свої таланти і здібності, де люди дихають чистим повітрям, п'ють чисту воду та з якою пов'язують долю наші діти й онуки.

- Україна прагне миру. Мир – запорука розвитку України. Встановлення миру, відновлення суверенітету і територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону – найвищий пріоритет держави.

Стратегія національної безпеки України ґрунтується на таких основних засадах:

- стримування – розвиток оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії проти України;

- стійкість – здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей;

- взаємодія – розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України.

Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України і Законом України «Про національну безпеку України», пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки є:

- відстоювання незалежності і державного суверенітету;
- суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу;
- захист прав, свобод і законних інтересів громадян України;

Реалізація цих пріоритетів забезпечуватиметься за такими напрямками:

- відновлення миру, територіальної цілісності та державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях України на основі міжнародного права;

- здійснення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, безпекових, гуманітарних та економічних заходів, спрямованих на припинення Російською Федерацією незаконної окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь.

Отже, Сполучені Штати Америки встановили дипломатичні стосунки з Україною у 1991 році, після набуття країною незалежності від Радянського Союзу. Сполучені Штати Америки надають великого значення успішному становленню України як сучасної демократичної держави з процвітаючою ринковою економікою. Політика США зосереджена на тому, аби Україна відбулася та зміцнилася як демократична країна, що процвітає та у безпеці, більше інтегрована до європейських та євроатлантичних структур. Хартія Україна – США про стратегічне партнерство підкреслюється важливість двосторонніх відносин і має на увазі розширення співпраці в області оборони, безпеки, економіки і торгівлі, енергетичної безпеки, демократії та культурного обміну. Документ також підкреслює незмінну підтримку Сполученими Штатами більш активної взаємодії між Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) та Україною. Для того, щоб виконати одне з ключових положень Хартії, обидві країни встановили Комісію зі стратегічного партнерства.

Список використаної літератури:

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». — К. : НІСД, 2014. — 148 с.9
2. Гвоздь В. І. «Історичні, правові і політичні аспекти. розвідувальної діяльності держави» — К. , 2018. — С. 389–519
3. Закон України «Про національну безпеку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Соціальний захист громадян України є вкрай важливим напрямком діяльності держави. Це невід’ємна частина політики держави, яка в змозі нести відповідальність за добробут, розвиток і безпеку своїх громадян. Крім того, соціальний захист передбачає гарантії щодо охорони здоров’я, праці, навколишнього середовища, оплати праці та інші заходи, які необхідні для життєдіяльності людини та нормального функціонування держави.

Мета соціального захисту полягає в тому, аби забезпечити кожному члену суспільства необхідний мінімум для життя, надати шанс вільно реалізувати себе, свої плани та здібності.

Система соціального захисту – це цілісність соціальної допомоги та гарантій, соціального страхування, які зорієнтовані на сталий людський розвиток.

Система соціального захисту включає в себе дві функції. Перша – це зменшення наслідків бідності шляхом надання допомоги бідним верствам населення. Друга – запобігання бідності шляхом створення умов для участі громадян у належно оплачуваній праці та соціальному страхуванні в працездатний період. Основи законодавства України про загальнообов’язкове державне соціальне страхування, прийняті 14 січня 1998 року, заклали фундамент для формування системи соціального страхування в нашій країні. Цей закон визначає принципи та загальні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов’язкового державного соціального страхування в Україні.

Система соціального захисту містить в собі широкий спектр стратегічних завдань, які пов’язані з політичною, економічною, соціальною сферами. Система соціального захисту має значний вплив на стабільність у суспільстві, на розвиток людських ресурсів шляхом підтримки добробуту, стимулювання споживання, на суспільний розвиток в цілому, і посідає чільне місце в політиці соціальної держави.

Важливою складовою системи соціального захисту є державні соціальні гарантії, які встановлені з метою забезпечення конституційного права громадян для достатнього життєвого рівня..

Державні соціальні гарантії – це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [1].

Державні соціальні гарантії встановлені законами з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній рівень життя.

До основних державних соціальних гарантій належать: мінімальна заробітна плата, мінімальний розмір пенсії за віком, неоподатковуваний мінімум доходів громадян, державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Верховною Радою України Законом України від 3.11.2022 № 2710-ІХ затверджено Державний бюджет на 2023 рік (набрав чинності 1 січня 2023 року), яким визначено основні соціальні стандарти. Із 1 січня 2023 року: мінімальна заробітна плата складатиме у місячному розмірі – 6700 грн; прожитковий мінімум – 2589 грн.

Соціальний захист забезпечує гарантію допомоги у разі настання соціальних ризиків, з якими стикається населення упродовж життя. Так це може бути інвалідність, хвороба, травма, безробіття, втрата годувальника, старість. Так, з одним із соціальних ризиків стикнулися громадяни України 24 лютого 2022 року. Повномасштабне вторгнення РФ на нашу землю стало серйозним викликом для системи соціального захисту в Україні. Вся сутність соціальних послуг в даній ситуації полягає в тому, аби надати їх людям, які опинилися в біді і не можуть самостійно впоратися. При здійсненні соціального захисту населення потрібно насамперед дбати про тих, для кого допомога від держави є єдиним джерелом існування. В першу чергу це діти, внутрішньо переміщені особи, які через війну втратили домівку та дохід. У найперші дні та тижні війни держава сфокусувалася на евакуації дітей із вразливих категорій. За перші два тижні війни за кордон та у західні регіони було евакуйовано 2274 дітей із вразливих категорій, а також 60 прийомних сімей та 39 дитячих будинків сімейного типу. Станом на кінець березня з районів активних бойових дій у західні регіони України або за кордон (зокрема до Німеччини, Італії, Швейцарії, Туреччини) було евакуйовано більше 10 тис. дітей із вразливих категорій, з них майже 3 тис. – із закладів інституційного догляду [2].

Держава продовжує реалізувати активні програми зайнятості, для того щоб забезпечити безробітних робочими місцями, спрощує умови бізнесу. Варто виокремити Програму з релокації українських виробництв. Програма передбачає державну допомогу бізнесу в переміщенні потужностей та обладнання на безпечні території, пошуку виробничих приміщень та розселенні працівників. Була надана компенсація роботодавцям витрат на заробітну плату працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб. Компенсація надавалася роботодавцям, які працевлаштували ВПО, у розмірі 6500 грн щомісяця за кожно

працевлаштовану особу протягом двох місяців. Держава забезпечила населення продовольчими товарами тривалого зберігання. Програма передбачає надання через обласні військові адміністрації продовольчих та санітарно-гігієнічних товарів в територіальних громадах в областях, визначених розпорядженням № 204-р. Для надання допомоги обласні військові адміністрації затверджують порядок безоплатної видачі населенню продовольчих та санітарно-гігієнічних товарів, та забезпечують їх видачу власними ресурсами.

Закупівля зазначених товарів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету. Важливим досягненням стало отримання громадянами допомоги через платформу «Допомога». Платформа започаткована з метою забезпечення нагальних потреб громадян, які постраждали або були змушені змінити своє місце перебування у зв'язку з агресією росії. Платформу «Допомога» створено Міністерством соціальної політики України за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та Програми розвитку ООН в Україні. Платформа об'єднує бізнес, державу, неурядові установи та волонтерів для надання постраждалим від війни людям.

Соціальне страхування, соціальне забезпечення, соціальна допомога реалізуються державою через соціальну політику. Соціальна політика – це діяльність держави, яка спрямована на створення та регулювання соціально-економічних умов життя населення з метою підвищення добробуту суспільства та усуненню негативних наслідків ринкових процесів, забезпечення соціальної рівності та стабільності в країні. Виплата більшості соціальних допомог в Україні здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України у вигляді субвенцій до місцевого бюджету. Ці кошти забезпечують соціальну підтримку непрацездатного населення. Кошти закладів, підприємств, організацій є джерелом забезпечення соціальних гарантій для працездатного населення.

Отже, соціальна сфера займає важливе місце серед усіх сфер, які допомагають певній категорії населення країни досягнути встановлених параметрів якості життя окремих мало захищених верств з метою забезпечення мінімальних рівнів соціального захисту. Уряд країни має керуватися принципом, що кожне суспільство є відповідальне за соціальний добробут громадян. Реформа у сфері соціального захисту відбувається поетапно фокусуючись на концепції прав людини щодо гарантування їй мінімального рівня матеріального добробуту на безповоротній основі. Враховуючи воєнний стан та пріоритетність оборонних видатків, гарантувати виконання норм Конституції України щодо соціального захисту населення нашої державі допомагає та допомагатиме численна кількість міжнародних партнерів та донорів.

Список використаної літератури:

1. Гончаров А. Поняття соціального захисту / А. Гончаров // Підприємство, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 126–130.
2. Соціальний захист і війна в Україні. URL <https://cedos.org.ua/researches/soczialnyj-zahyst>

СИСТЕМА ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день, здійснення державою-агресором повномасштабного вторгнення на українські території та введення воєнного стану в Україні, без винятку спричинило серйозні зміни в усіх сферах життя, особливо у системі державних фінансів України. Розвинена та досконала система державних фінансів є запорукою повного виконання державою своїх завдань та функцій згідно з чинним законодавством. Стан і тенденції розвитку державних фінансів, центральною ланкою котрих є державний бюджет, належать до ключових чинників економічного зростання як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Потреба в ефективному управлінні бюджетними ресурсами, збалансованій системі державних фінансів створюють умови для системних перетворень у країні та дають поштовх до досягнення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, її розвитку та модернізації шляхом протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам, оновлення виробничого потенціалу та інвестицій в науково-технічні розробки. Водночас на цьому шляху стоять суттєві перешкоди, пов'язані з наслідками економічної кризи, значним занепадом виробничої сфери, загрозливо високим рівнем державного боргу, макрофінансовою нестабільністю, яка загострюється внаслідок війни Росії проти України. Аналіз особливостей функціонування системи державних фінансів України в період воєнного стану дає змогу оцінити масштаб змін, що відбулися, визначити їх вплив на соціально-економічний процес країни, оцінити можливі наслідки та знайти шляхи їх вирішення.

Державні фінанси є складовою фінансової системи держави, її центральною ланкою, завдяки якій держава може впливати на економічний та соціальний розвиток країни. Вони є системою державних грошових фондів, що направлені на фінансове забезпечення її функцій: управління, оборону, соціальні гарантії, охорону навколишнього середовища та ін.

За своєю економічною сутністю державні фінанси – це сукупність розподільно-перерозподільних відносин, що виникають у процесі формування і використання фінансових ресурсів держави, призначених для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій.

Державні фінанси допомагають державі розподіляти та перерозподіляти значну частку валового внутрішнього продукту, основного об'єкта фінансових стосунків. Суб'єкти державних фінансів – це держава, населення і підприємницькі структури. Державні фінанси в якості головної сфери державної фінансової системи зосереджують майже 80 % усіх фінансових ресурсів і опосередковують різноманітні фінансові інституції, за допомогою яких держава здійснює свою діяльність. У державні фінанси входять: усі бюджети держави, централізовані та децентралізовані фонди цільового призначення, фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності, державний кредит, державне особисте і майнове страхування.

В умовах воєнного стану одним з основних завдань держави є забезпечення оперативного, належного та безперервного виконання місцевих бюджетів. Щоб забезпечити ефективне функціонування бюджетної сфери та першочергові потреби жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, Рада національної безпеки та оборони України та інші центральні органи виконавчої влади мають приймати швидкі, ефективні та оперативні рішення. В умовах сучасної економічної та політичної кризи в Україні на першочерговою є проблема забезпечення фінансової безпеки на різних рівнях економічної системи, від фінансів окремих підприємств до загальнодержавних фінансів.

За час війни український бюджетний процес набув суттєвих змін у наслідок переформування доходів та видатків Державного бюджету України у 2022 році. Правове регулювання Державного бюджету здійснюється на основі рішень уряду. Враховуючи введений воєнний стан в нашій державі, Державна казначейська служба за погодженням з Міністром фінансів здійснює перерозподіл та фінансове забезпечення видатків на національну безпеку і оборону, заходи з регулювання фінансів на період правового режиму воєнного стану, а також платежі за видатками головних розпорядників бюджетних коштів, в межах затверджених для них Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» бюджетних призначень з подальшим внесенням змін до розпису Державного бюджету України на 2022 рік в установленому порядку [1].

У 2022 р. наповнення бюджету відбувалося в умовах глибокої соціально-економічної кризи, воєнних дій на значній території України, внаслідок чого доходи бюджетів усіх рівнів зазнали критичних втрат. У той же час, доходна частина державного бюджету була виконана на прийнятному рівні (+15,1 % від визначеного Законом), насамперед за рахунок надходження грантової допомоги. Зокрема, спостерігалися:

- втрати податкової бази. Податкові надходження до Державного бюджету України в 2022 р. становили 949,8 млрд грн, що на 157,3 млрд грн, або на 14,2 %, менше порівняно із 2021 р. Як наслідок, питома вага

податкових надходжень скоротилася на 32,2 в. п.: з 85,4 % – у 2021 р. до 53,1 % загального обсягу доходів – у 2022 р. Найбільші втрати припали на митні платежі: ПДВ (-33,5 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.) та акцизний податок (-47,7 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.) із ввезених товарів, ввізного мита (-36,7 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.). Основна причина – падіння обсягів імпорту та надання широкої низки митних пільг;

- вимушені затримки бюджетного відшкодування ПДВ у березні – травні та липні 2022 р. внаслідок проблем з ліквідністю єдиного казначейського рахунку через першочергове фінансове забезпечення потреб оборони. Крім того, короткостроковий вплив на наповнення державного бюджету мало стрімке зростання кількості блокувань податкових накладних, у т. ч. сумлінного бізнесу, внаслідок прийнятих у жовтні та грудні 2022 р. змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1165;

- збільшення нерівномірності надходжень податкових та митних платежів до Державного бюджету України за регіонами та за видами економічної діяльності. Найбільш постраждали внаслідок воєнних дій окуповані, деокуповані та прифронтові регіони зазнали найбільших економічних втрат і, відповідно, найбільше скоротили сплату податкових та митних платежів до Державного бюджету України. У розрізі видів діяльності ситуація різнилася;

- істотне зростання податкового боргу та надміру сплачених сум податків. Податковий борг з урахуванням митних платежів зріс із 106,6 млрд грн станом на 01 січня 2022 р. до 145,9 млрд грн станом на 01 січня 2023 р., тобто на 36,8 %. Переплати податків сукупно зменшилися з 56,4 млрд грн станом на 01 січня 2022 р. до 54,6 млрд грн станом на 01 січня 2023 р., або на 3,3 %. Водночас скорочення переплат мало застереження: суми платежів, які сплачені та будуть нараховані в наступному звітному періоді, зменшилися на 7,4 млрд грн (з 38,5 до 31,1 млрд грн), але водночас надміру сплачені суми податків збільшилися на 5,6 млрд грн (з 17,9 до 23,5 млрд грн) [2].

Оцінюючи перспективи функціонування державних фінансів України, ми маємо виходити з того, що обсяг податкових і неподаткових надходжень до бюджету буде залишатися низьким у найближчому майбутньому, зовнішні запозичення на міжнародних ринках капіталу будуть неможливими, а потенціал внутрішнього ринку капіталу для поглинання нових випусків державних позик буде обмеженим.

За таких обставин Уряд повинен буде мобілізувати значні ресурси для фінансування збройної боротьби з агресором, а також надання допомоги населенню, постраждалому від війни.

Для підтримки функціонування державних фінансів та забезпечення військових потреб протягом перших шести місяців війни Уряд вдавався до поєднання таких способів фінансування: емісія грошей центральним банком (сеньйораж), залучення міжнародної допомоги від західних партнерів і скорочення витрат, які не мали військового спрямування. У майбутньому очевидно є необхідність забезпечення вагомого і безперервного притоку фінансових ресурсів до бюджету країни з-за кордону з одночасним збільшенням внутрішніх податкових надходжень, подальшою пріоритетизацією видатків невійськового характеру і зменшенням залежності від сеньйоражу. Також Уряду варто було б розглянути можливість введення прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб або впровадження вищої ставки військового збору для доходів, які перевищують певний граничний рівень. Необхідно також уникати будь-яких форм податкових втрат (звільнень від сплати податків, податкових пільг чи канікул) для бізнесу та територій, які безпосередньо не постраждали від військових дій.

Отже, забезпечення стабільності системи державних фінансів України є одним із ключових завдань держави з моменту введення воєнного стану, адже міцна та адаптована до сучасних умов фінансова система, гарантує повноцінне забезпечення потреб оборони України та безперебійне функціонування системи державних фінансів. Необхідно також усвідомлювати, що в умовах війни важливим є не лише військовий та оборонний фронт, а й фінансовий та економічний. Тому необхідно шукати шляхи для залучення інвесторів в українську економіку, підтримувати малий та середній бізнес шляхом надання пільг, кредитів тощо; раціонально розпоряджатися фінансовою допомогою держав-партнерів й міжнародних фінансових організацій.

Список використаної літератури:

1. Деякі питання казначейського обслуговування Розпорядження Кабінету міністрів України від 25.02.2022 р. № 182-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-kaznachejskogoobslugovuvannya-182-250222>
2. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни. Національний інститут стратегічних досліджень. Офіційний веб-сайт.URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzheth-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>

Л.В. Сергієнко, д.н.д.у., доц.,
декан факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин
Державний університет «Житомирська політехніка»

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МІСТ ТА УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Державна політика забезпечення безпеки урбанізованих територій має базуватися на сучасних підходах, що вироблені міжнародною спільнотою. Організовані ООН міжнародні конференції Хабітат визначали пріоритетні напрями розвитку територій, які показали свою ефективність. Відповідно державна політика має базуватися на положеннях та рекомендаціях Хабітатів, а також враховувати сучасні стратегії та концепції розвитку міст, які сформовані та реалізовані в різних країнах світу. Для розробки ефективних механізмів реалізації державної політики забезпечення безпеки урбанізованих територій, важливим є виявлення властивостей сучасних стратегій розвитку міст та їх адаптації до вітчизняних реалій.

Міжнародні інституції, адвокаційні компанії та громадські організації на основі результатів трьох Хабітатів сформувавши бачення міста 3.0, тобто міста, яке ми потребуємо у майбутньому. Зазначена концепція міста (місто 3.0) направлена на забезпечення безпеки урбанізованих територій через досягнення цілей сталого розвитку.

Найбільш пріоритетними стратегіями розвитку міст в контексті забезпечення безпеки урбанізованих територій з одного боку та подолання негативних наслідків урбанізації з іншого боку, є: «Розумне місто», «Креативне місто», «Стале місто», «Інклюзивне місто» та «Еластичне місто».

Стратегія «Розумне місто». «Сучасні інформаційні технології розумного міста реалізують перехід до міста, яке управляється даними, що є результатом цифрової трансформації економіки і повсюдного поширення інтернету. Це означає, що в розумному місті наявна не тільки інтелектуалізація, а й цифровізація міського господарства. Наразі комплексний сценарій інтелектуалізації та цифрової трансформації для українських міст не сформований. Усе це стримує розробку ефективних методів створення розумних міст у нашій країні» [1].

Інформаційні технології увійшли в життя людини та суспільних відносин ще в кінці минулого та на початку XXI століття. Сьогодні більшість населення світу, зокрема міського, використовують інформаційні технології на різному рівні.

Стратегія «Креативне місто». «Концепцію «креативного міста» ще наприкінці 1980-х у своїй праці «The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators» представив британський дослідник Чарльз Лендрі. З того часу ця ідея стала глобальним рухом, який втілює нову парадигму міського планування. Чарльз Лендрі стверджує, що культура творчості залежить від критичної маси людей, які зацікавлені у спільній роботі та впровадженні змін. Він заохочує використання уяви та креативу в державних, приватних і суспільних сферах, тим самим створюючи банк ідей для можливостей і потенційних вирішень будь-якої міської проблеми. Суть концепції креативного міста полягає в тому, що кожне поселення – незалежно в якій країні воно знаходиться – може функціонувати більш творчо та інноваційно» [2].

Питання креативності міст піднімалися багатьма зарубіжними вченими, які вели науковий пошук щодо розробки нових підходів у вирішенні проблем урбанізації, зокрема: вплив креативної індустрії та інноваційних галузей економіки на міста та вирішення соціально-економічних проблем урбанізації; вплив різносторонніх факторів на розвиток креативних міст; розвиток креативного підприємництва, інноваційних підприємств та наукової індустрії в містах; ряд вчених висунули ідею щодо можливості через креативну індустрію вирішити проблему депресивних регіонів.

Стратегія «Стале місто». «Сталий розвиток міст є запорукою економічного зростання держави в цілому, адже в містах зосереджений фінансовий, науковий, демографічний потенціал суспільства. Українські міста характеризуються нерівномірністю розвитку, концентрацією потенціалу в столиці та окремих обласних центрах, а також наростанням кризових явищ на периферії. Йде мова про депресивні території, населені пункти, постпромислові міста чи їх частини. Тому вважаємо за потрібне говорити не лише про відновлення потенціалу та забезпечення покращення соціально-економічних показників в містах, але й про масштабне запровадження програм ревіталізації міського простору. Під ревіталізацією ми розуміємо комплексний процес відновлення урбанізованої території, яка піддалась процесу структурної деградації, спричиняючи кризовий стан, що робить неможливим або суттєво ускладнює нормальний економічний і суспільний розвиток як даної території, так і урівноважений розвиток цілого міста» [3].

Сталий розвиток міста це важливий крок до сталого розвитку країни та досягнення нею Цілей сталого розвитку. Відповідно стратегія «Стале місто» полягає у формуванні системи взаємодії між учасниками суспільних відносин, що ґрунтується на забезпеченні гармонізації соціальних, екологічних та економічних складових розвитку урбанізованої території та забезпечує її сталий розвиток. Реалізація такої стратегії забезпечить досягнення Цілей сталого розвитку, які має досягти Україна до 2030 р.

Стратегія «Інклюзивне місто». Інклюзивне місто було визначено ООН - Habitat як місто, яке сприяє зростанню за допомогою справедливості. Його було визначено як місце, де кожна людина, незалежно від свого економічного стану, статі, раси, етнічного походження чи релігії, має можливість повною мірою брати участь у соціальному, економічному та політичному житті міста.

Інклюзія надає можливості для соціальної інтеграції, справедливого доступу до послуг і засобів до існування, а також залучення та мобілізації вразливих груп населення, яким загрожує відчуження. Щоб скористатися цими можливостями, міста мають працювати над забезпеченням інклюзивного розвитку і відповідати правам усіх людей, особливо людей з обмеженими можливостями та людей похилого віку.

Згідно з даними Світового банку [4] один мільярд людей, або 15% населення світу, мають певну форму інвалідності та стикаються з численними перешкодами. Інклюзивні міста мають підвищувати рівень ефективності інтеграції кожного мешканця в місті, в першу чергу, через створення доступу до транспорту та громадських місць, роботи та освіти.

Стратегія «Еластичне місто» (Resilient city) характеризується стійкістю, еластичністю, пружністю та мінливістю до загроз з одного боку та можливістю швидкого відновлення внаслідок надзвичайних ситуацій. Основними сферами на які націлено стратегія еластичного міста – це економіка, управління, соціальна сфера та навколишнє середовище. За кожною сферою визначені ключові елементи, які дозволяють забезпечити розвиток еластичного міста.

Організація економічного співробітництва та розвитку [5] проводить діяльність щодо пошуку механізмів підвищення еластичності (пружності, стійкості) міст, зокрема діяльність організації зосереджена на наступних напрямках:

- по-перше, це фундамент розвитку еластичності міст, зокрема, визначення вихідних положень еластичного міста та точок його розвитку у окресленому напрямі (фактори підвищення еластичності, політичні механізми сприяння розвитку пружності та еластичності міст);
- по-друге, це ідентифікація та утвердження показників виміру еластичності міст;
- по-третє, політичне середовище, що охоплює інститути, механізми, заходи та взаємозв'язки між суб'єктами в напрямі забезпечення розвитку еластичного міста;
- по-четверте, збір інформації щодо практичного досвіду країн та міст, а також дослідження щодо розбудови міст з урахуванням концепції еластичності міст.

Таким чином, було ідентифіковано властивості сучасних та найпоширеніших стратегій розвитку міст, зокрема: «розумне місто», «стале місто», «інклюзивне місто», «креативне місто» та «еластичне місто». У процесі характеристики стратегій визначено напрями формування державної політики забезпечення безпеки урбанізованих територій. Встановлено, що державна політика забезпечення безпеки урбанізованих територій має ґрунтуватися на багатовекторності та визначати можливість містам обирати будь-яку стратегію, яка відповідає сукупності факторів та є найбільш перспективною для регіону. Встановлено, що в результаті воєнної російської агресії для окремих міст України, особливо тих, що знаходяться близько до кордону держав-агресорів, пріоритетною є Стратегія «Еластичне місто». Саме стратегія еластичного міста дозволяє об'єднати в собі найефективніші інструменти досліджуваних стратегій та визначити механізми протидії та запобігання загроз політичного, економічного, соціального, природного та культурного середовища. Крім того, еластичне місто характеризується можливістю швидкого відновлення в наслідок надзвичайних ситуацій.

Список використаної літератури:

1. Єршова О.Л., Бажан Л.І. Розумне місто – концепція, моделі, технології, стандартизація. Статистика України. 2020. № 2-3. С. 68-77.
2. Жук Ю.І. Креативне місто: концепція та перспективи її впровадження в малих містах Львівської області. URL: <https://www.academia.edu/12271520>.
3. Сич О.А. Ревіталізація як механізм забезпечення сталого розвитку міст. Європейські перспективи. 2016. № 1. С. 27-33. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/evpe_2016_1_6.pdf
4. The World Bank. Disability Inclusion. 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/disability>.
5. Resilient Cities // OECD // Home Centre for Entrepreneurship, SMEs, Regions and Cities Regional Development. 2017. URL: <https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/resilient-cities.htm>.

Т.О. Сокольніков, І курс, гр. НБ-6, ФНБПМВ
Н.О. Олексунь, асистент каф. міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА ДЕРЖАВИ ЯК ОРГАНІЧНОЇ СТРУКТУРИ

Поняття «держава» та «нація» є відносно новими, адже виникли наприкінці XIX століття, коли світ вже сформувався політично, отримав своїх регіональних гегемонів, пережив безліч війн, що допомогли створенню або розвалу багатьох держав, закінчив формування свідомості багатьох націй.

Національні інтереси включають у себе різноманітні сфери життя країни, такі як політика, економіка, соціальна сфера, культура та інші. Розвиток національних інтересів полягає в забезпеченні національної безпеки, зміцненні економіки, політичній стабільності та інших аспектах життя держави.

Однак, розвиток національних інтересів може бути досягнутий лише за умов належного розвитку державної структури. Держава, як органічна структура, має бути спроможна забезпечити національну безпеку, розвивати економіку, забезпечувати права та свободи громадян, забезпечувати ефективність державного управління та інші функції.

Крім того, важливим аспектом розвитку національних інтересів та держави є забезпечення їх взаємодії з міжнародними структурами та іншими державами. Сьогодні, у світі існує безліч викликів, які ставлять під загрозу національну безпеку та економічний розвиток окремих держав. Такі виклики можуть бути різноманітні: тероризм, кібератаки, глобальні зміни клімату, епідемії та інші.

Отже, співпраця з іншими державами та міжнародними структурами є важливою у забезпеченні національних інтересів та державної безпеки. Розвиток дипломатичних відносин, підписання міжнародних договорів та участь у міжнародних організаціях можуть допомогти забезпечити національну безпеку та розвиток держави.

Розвиток національних інтересів та держави як органічної структури повинен відбуватись з урахуванням потреб та інтересів громадян. Демократія, розбудова громадянського суспільства та захист прав людини є важливими складовими розвитку національних інтересів та держави. Тільки за умов взаємовідносин між державою та громадянами, держава може бути успішною та процвітаючою.

З еволюцією та становленням людей як окремого виду, заселенням та облаштуванням під себе нових земель, була потреба в єдності. Хижачи, голод, непогода та інші групи людей спонукали людей створювати сім'ї, а згодом – союзи сімей, які ще називають племенами. Так і народилася одна з перших структур людського суспільства – родово-племена община, наслідки якої будуть видні до сьогодні, а саме: трепетне відношення до династії (роду). За сім'ями, що об'єдналися закріплювалися земельні ділянки, інструменти праці тощо, що дозволяло користуватися ресурсами. Виникає конкуренція між сім'ями, необхідність в кресленні кордонів, створенні армії. Коли ж рук стає замало – сильніші сім'ї завойовували слабші, робили з них рабів і тим самим ставали ще могутніші. Інтересами в ті часи є збагачення членів своєї родини, утримання роду в цілісності, утримання своєї території та іноді – завоювання чужої.

Історія вперше розділяє суспільство на різні структури: більшість лишається в племенах, але в Греції та Італії з'являються і ті, які прагнуть загальної влади на своїй землі. Деспотичне правління однієї сім'ї їм здається занадто неефективним та слабким, щоб задовольнити потреби всіх. Так і зароджується те, що згодом назвуть демократією та республікою – влада народу на своїй чітко накресленій території. Але ранньо-демократична структура не утрималася довго і на більшості земель все ж знову повернулося родові общини. Роди розвивалися, пускали гілки, завойовували інші, захоплювали нові ресурси та обирали найсильніше сімейство та представника для керування ними – це стало називатися монархією. Тоді інтереси все ще не виходили за бажання однієї дуже обмеженої групи людей при владі. Так продовжувалося аж до Великої Французької Революції, поки більшість світу не зрозуміла слабкість абсолютизму. До цього вже існували пращури сучасних республік – італійські, німецькі, або Річ Посполита та США. Італійські та німецькі республіки називалися так лише через виборність лідера, і те – до виборів допускалися лише найзаможніші представники та учасники гільдій, а не звичайні люди. Річ Посполита була, скоріше, розвиненою формою олігархії, де велика група магнатів та шляхти обирала вигідного для себе представника – короля. І що зрозуміло, інтересами для них було збереження своєї влади і власне збагачення. А ось США – є зразком того, чим є зараз є більшість країн. Проте, на початку свого існування, Штати були досить імперіалістичними в своїй політиці, а половина їхньої території все ще користувалася рабською працею, через що, інтереси держави не дорівнювали інтересам національним. В той час вперше почали писати головні закони держави – Конституції. Закони були і до цього, але ті охоплювали лише покарання за кримінальну діяльність. В Україні першими такими документами стали *Конституція Пилипа Орлика* [1], а з законів – *«Руська правда» Ярослава Мудрого* [2].

Після революції в Франції, почався поступовий перехід до конституційних монархій і створення спеціальних органів, що мали обмежувати владу сімейства та урахування бажань населення. Людство

зрозуміло, що жити в «власності» короля, яку вони повинні збагачувати своєю працею, за яку вони повинні платити податки та йти воювати, не знаючи причин – не те, чого вони хочуть. Населення ставало свідоміше, сформувало свої природні права та права в країнах. Будувалися школи та університети, навчене та досвідчене населення допускали до роботи на державних посадах, віддаляючись від монархії та родової структури, де всім важливим в державі займалися родичі правителя. Інтереси вперше за всю історію вийшли за межі бажань однієї сім'ї, ставши спільними для всього населення. Люди почали бачити подібні політичні структури за кордоном, їхній розквіт та багатство, через що хотіли і у себе так.

Усвідомивши свої права та місце в державній політиці в моду входили мітинги та протести, адже саме люди платили податки, працювали на державних посадах, входили до лав армії. Це було розвиненою формою повстань, які були раніше через те, що були організовані, викликані однією метою, направлені на зміни в державі, а не розвал чи відділення від неї. Так виникла цивілізована боротьба за владу, без боїв арміями претендентів як в середньовіччі. Починається створення та розвиток партій, які раніше було видно лише в Англії та США. Їхня кількість зросла, через що народу відкрилася можливість вибирати з більшої кількості потенційних керівників.

Отже, держава – це один з етапів еволюції організації суспільства, етап, на якому люди не просто об'єднуються в групи і вибирають собі лідера, але і мають власні інтереси, заради яких живе держава. «Лідери», яких вибирає народ – є лише людьми, які втілюють в життя бажання населення, роблять все, щоб те жило щасливо. Держава – створена людьми для людей структура, яка задовольняє всі їх потреби та створює умови, щоб нових потреб не виникало. Держава є об'єктом інтересів людей, що повинен захищати їх та не обмежувати їх природних прав.

Список використаної літератури:

1. Конституція Пилипа Орлика 1710-го року. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html> (дата звернення: 24.04.2023).
2. Перша збірка законів Русі-України. URL: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm> (дата звернення: 24.04.2023).

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Після розпаду соціалістичного табору прогресивні суспільно-політичні сили, у пошуку кращих і стабільних форм організації життєдіяльності людей, звернули увагу на призабуті (у зв'язку з небезпеками початку третьої світової війни між соціалістичним та капіталістичним таборами) ідеї громадянського суспільства та правової держави. Тому наприкінці ХХ і на початку ХХІ століть ідеї громадянського суспільства та правової держави знову (вперше широке поширення цих ідей спостерігалося у ХVІІІ столітті) активізувалися. Насамперед це має відношення до тих країн, які звільнилися від ідей побудови соціалізму, а потім і комунізму.

Навіть Китай вніс відповідні зміни до своєї Конституції: 2004 року тут конституційно було закріплено, що Китай будуватиме соціалістичну правову державу. Крім того, у конституційному плані правовими державами у ці роки стали Бразилія, Туреччина, Мадагаскар та деякі інші країни так званого третього світу.

Природа громадянського суспільства найчастіше розуміється неправильно, звідси й проблеми у виході до параметрів правової держави. Тому ми хотіли б спробувати тут розкрити шляхи, що ведуть природу та сутність громадянського суспільства та правової держави.

Громадянське суспільство – єдиний соціальний інститут легітимації сучасної державної влади.

Поняття «громадянське суспільство» відноситься до «винаходу» Нового часу. Звідси, якщо хтось говорить про громадянське суспільство в античному світі, про праці Платона і Аристотеля, присвячені громадянському суспільству, то він зовсім і не говорить про громадянське суспільство в сучасному його значенні.

Правова держава – основний інститут громадянського суспільства. Громадянське суспільство розглядається в широкому аспекті історичних джерел та періодів. Поняття громадянського суспільства було поширеним з часів античності. В Стародавній Греції та Римі часів республіки розуміли громадянське суспільство в якості сукупності освічених вільних громадян. Громадяни в античному сенсі були наділені правами та свободами і саме вони вирішували долю античних полісів. Проте розуміння громадянського суспільства в ті часи істотно відрізняється від розуміння сучасного. Така ситуація викликана існуючою тоді нерівністю – поряд з повноправними чоловіками були обмежені в правах жінки іноземці та раби.

Розвиток ідеї громадянського суспільства пов'язується з виборюванням нових прав людьми. З формуванням нових поколінь прав людини виникали і розвивались ідеї громадянського суспільства як суспільства учасники якого є громадянами – суб'єктами наділеними правами та свободами. І громадянське суспільство стає активним саме завдяки громадянським правам. Громадянське суспільство – це суспільство активних людей де громадяни завдяки права та свободам мають прагнення та можливість впливати на розвиток суспільства та держави.

Після періоду відносної філософської незацікавленості цим терміном у середині десятиліть 20-го століття, термінологія громадянського суспільства стала повсюдною в політичному мисленні протягом 1980-х років. Багато ідей цієї фази його інтелектуальної історії можна пов'язати з трьома традиціями, визначеними раніше.

Британський рух був сильно переосмислений у наш час різними неоліберальними теоретиками та ідеологіями. Для них громадянське суспільство є синонімом ідеалів вільного ринку, що супроводжується конституційно обмеженою, але сильною державою. Цей останній погляд відіграв важливу роль в ідеалізації громадянського суспільства, що розвинулася серед східноєвропейських інтелектуалів після падіння Берлінського муру в 1989 році. У цьому контексті громадянське суспільство означало або виживання мережі автономних асоціацій, незалежних від держави (як у Чехословаччині та Польщі), які об'єднували громадян у спільних інтересах, або ж громадянське суспільство було необхідним засобом досягнення економічного процвітання та політичних свобод у західних демократіях.[4]

Німецький інтерес до джерела і важливості моральних цілей, що впливають з участі в діяльності громадянського суспільства, знайшов відлуння в роботах групи американських політологів і теоретиків, які почали розглядати організації громадянського суспільства як джерело соціального капіталу і взаємності, необхідних для демократичного успіху.[4]

І, по-третє, шотландська концепція була потужно відроджена лівими мислителями, які сподівалися забезпечити більш плюралістичний і менш державницький переформулювання соціалістичної ідеології, яка переживала глибоку політичну рецесію серед західної громадськості.

У різних демократичних країнах державі та іншим органам державної влади вдалося включити інституції та організації громадянського суспільства — наприклад, профспілки, екологічні групи та бізнес-асоціації — до ключових мереж впливу та прийняття рішень. Так само окремі групи і навіть опозиційні громадські рухи часто витрачають значні ресурси та енергію, намагаючись взаємодіяти з урядовцями,

обраними політиками та державними бюрократами. Отже, уявлення про те, що відмінність між державою та громадянським суспільством існує в усіх західних суспільствах, потребує значного уточнення та кваліфікації в емпіричних термінах.

Отже, неможливо позбавити поняття громадянського суспільства нормативного змісту. Концепція залишається потужною, частково через її (часто невисловлений) контрастний характер. Громадянське суспільство зазвичай розглядається як краща альтернатива варварському, природному, деспотичному, традиційному чи досучасному суспільному «іншому». Така ідея становить невід'ємну частину привабливості цього терміну в західній політичній уяві. Досягнення густого лісу груп, мереж і організацій, які, здається, стоять за межами держави та поза межами сім'ї та клану, для багатьох політичних мислителів залишається основною частиною того, що робить західну сучасність унікальною та бажаною. При детальному розгляді ця загальна ідея поступається місцем безлічі різних видів проєктів, фантазій і тривог щодо політики, суспільства та економіки.

З 1990-х років громадянське суспільство перемістилося в центр західних політичних дебатів, набувши характеру як діагнозу, так і вирішення різноманітних недуг західного суспільства – розгулу індивідуалізму, зростання злочинності, споживацтва та занепаду спільноти, серед інших захворювань. Якщо говорити більш філософськи, то інтелектуалам, політичним діячам і, іноді, соціальним рухам, це дає два різні види обіцянок. З одного боку, це пропонує мрію про примирення деяких основних дискурсивних суперечностей у західній думці – між, наприклад, власним інтересом і суспільним благом, особистістю та громадою, свободою та соціальною солідарністю, а також приватною та суспільною сферами життя. А друга обіцянка, ідея громадянського суспільства як окремого третього сектору західних суспільств (відмінного як від держави, так і від приватної сфери), розпалила частину радикальної уяви в сучасних ідеологічних дебатах. У цьому контексті вона пропонує тонко завуальовану обіцянку досягнення колективного звільнення від обмежень, компромісів і розчарувань політики. Із зростанням усвідомлення обмежень і небезпек обох цих ідей прийшло бажання переосмислити межі громадянського суспільства та переглянути, які політичні та моральні цінності воно пропагує.

Список використаної літератури:

1. Гарасимів Т. З. Розбудова громадянського суспільства в Україні: державно-владний підхід. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. Львів, 2015. Вип. 813. С. 86–95.
2. Гураль П. Ф. Громадянське суспільство і держава в Україні: взаємодія та розвиток. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2013. Вип. 3. С. 13–16.
3. Дубас Н. Я. Поняття громадянського суспільства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Львів, 2011. Вип. 4. С. 13-20.
4. Колодій А.М. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми та шляхи розбудови. *Право України*. Київ, 2010. Вип. 7. С. 12–17.
5. Костючков С. К. Громадянське суспільство і держава: політико-правові та соціальні аспекти взаємодії. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Політологія*. Одеса, 2012. Вип. 170. С. 38–40.

В.О. Степанчук, магістр гр. НБМ-2, ФНБПМВ
О.М. Джигора, к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ УСІХ ТЕРИТОРІЙ

В результаті кожного великого військового конфлікту або війни завжди настає перемога та мир. Перша хвилина миру це найкраще відчуття, відчуття того що все закінчилось, завершення збройного протистояння. В наш час Україна бореться за свою перемогу і «першу хвилину миру» у війні проти російської федерації. Після нашої перемоги Україну чекає не менш складне випробування.

Після настання миру, з'являється дуже багато інших проблем які потребують вирішення. Від вирішення цих проблем залежить майбутнє держави що постраждала після військового конфлікту. Відновлення величезної кількості зруйнованих міст, сіл та містечок. Тисячі житлових будинків, закладів освіти та лікарень. Основною ціллю України після перемоги та настання миру, включно зі звільненням всіх територій стане проведення заходів по відновленню соціальної складової, економіки та політичного апарату.

На момент 8 квітня 2023 року від громадян України в застосунок «Дія» було отримано понад 350 тисяч заявок про зруйноване житло. Більше 13 мільйонів людей в Україні були вимушені покинути свої домівки через постійні бойові дії, більша частина вже ніколи не зможе повернутись у свій дім через те що від був повністю або частково зруйнований російським агресором. Ця процедура націлена на те, щоб кожен хто втратив домівку міг отримати безкоштовне житло, сертифікат на нове житло, грошову компенсацію або часткову компенсацію у випадках коли житло було пошкоджене, але залишається придатним для проживання та експлуатації.

На даний момент найбільше постраждали райони східної України, а саме Луганська, Донецька, Харківська, Запорізькі області. Варто відмітити, що в Україні станом на квітень 2023 року на 80-90% були зруйновані місто Маріуполь, Вугледар, Бахмут, Волноваха, Мар'їнка, Щастя, Соледар, Рубіжне та інші. В результаті бойових дій в Україні зруйновано майже 5 тисяч житлових будинків, близько 600 навчальних закладів та понад 100 медичних закладів та амбулаторій [1].

Питання перебудови та відновлення постраждалих населених пунктів дуже гостро постає перед державою та народом України уже зараз. Головним показником є те, що більшість пошкоджених будинків та інфраструктури на деокупованих чи прифронтових територіях оперативно відновлюються. Майже всі будинки у населених пунктах які були під окупацією чи потрапляли під ракетні обстріли вже є повністю відновленими (в більшості це приміщення які були пошкоджені). Такі дії в майбутньому допоможуть швидше відновити мирне життя в Україні.

Згідно з Планом відновлення України, який розроблено урядом терміном на 10 років, українська влада має намір реалізувати 850 проектів у різних сферах. На їх реалізацію знадобиться понад 750 млрд доларів. Ключовим джерелом фінансування виступатимуть конфісковані активи росії, які наразі складають від 300 до 500 млрд доларів; гранти та пільгові кредити міжнародних організацій та країн-партнерів; інвестиції приватного сектора; позабюджетні внески приватних осіб та корпорацій. Очікується, що щорічний приріст ВВП складе більше 7 %.

Так, на першому етапі в 2023-2025 роках передбачається реалізація 580 проектів з фінансуванням понад 350 млрд доларів. На другому етапі в 2026-2032 роках заплановано реалізацію 270 проектів з фінансуванням понад 400 млрд доларів.

В рамках Плану відновлення Україна пропонує реалізувати наступні програми [3]:

- зміцнення оборони і безпеки - 50 млрд доларів
- енергетична незалежність і зелений курс - 130 млрд доларів
- забезпечення конкурентного доступу до капіталу - 75 млрд доларів
- забезпечення макрофінансової стабільності - 60-80 млрд доларів
- розвиток секторів економіки з додатковою вартістю - 50 млрд доларів
- розширення та інтеграція логістики з ЄС – 120-160 млрд доларів
- відновлення і модернізація житла та інфраструктури регіонів – 150–250 млрд доларів.

Найскладнішим процесом є виділення коштів на всі проекти та потреби по відновленню держави. Станом на лютий 2023 року Україні, було нанесено загальних збитків на суму 411 млрд. доларів, враховуються знищені та пошкоджені будинки. Загальна сума збитків, заподіяних інфраструктурі України внаслідок повномасштабного вторгнення росії, становить 143,8 млрд доларів. Зросли збитки, завдані енергетиці України, розмір яких становить \$8,1 млрд. Окрім того, зросла сума прямих втрат, завдана агропромислому комплексу та земельним ресурсам України, оцінка збитків цієї сфери наразі сягає \$8,7 млрд. За обрахунками, на кінець зими 2023 року сума збитків, завдана торгівлі, зросла до \$2,6 млрд.

Медичній галузі завдано руйнувань інфраструктури ще на \$100 млн, відтак загальні прямі збитки цієї сфери оцінюються у \$1,8 млрд [1].

Для вирішення проблеми повоєнного відновлення та відбудови Україні потрібно якомога більше залучати іноземних спонсорів, зовнішніх інвесторів та держав, які приймуть активну безпосередню участь у відновленні населених пунктів та пошкоджених регіонів держави. Це дозволить значно пришвидшити процес відновлення та знизити витрати коштів завдяки інвестиціям з-за кордону.

Крім того, з метою системного та цілісного сталого відновлення необхідно розробити рамкові вимоги на національному рівні. Уряд держави має чітко визначити, що має бути збудовано. Варто поставити завдання для досягнення цілей стійкого розвитку та виконання міжнародних зобов'язань України, перелічити заходи з мінімізації ризиків для країни, включаючи кліматичні. А також розробити на національному рівні рамкові рекомендації для регіональних та локальних планів розвитку, з урахуванням світового досвіду.

Список використаної літератури:

1. Оцінка потреб України на відновлення та відбудову. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/pressrelease/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment>
2. Пошкоджене майно. URL: <https://diia.gov.ua/services/poshkodzhene-majno>
3. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У XXI столітті багато нових викликів і загроз виникає для національної та геополітичної безпеки. В умовах світових геополітичних трансформацій зміст проблеми забезпечення безпеки особи, суспільства і держави становлять воєнні, економічні, політичні, соціальні, екологічні, гуманітарні аспекти, а також питання історичної, національної та релігійної ідентичності. До основних проблем, що викликають, відносяться ризики і загрози національній безпеці України. А це такі явища, притаманні багатьом державам, в основі яких – боротьба за енергоресурси, техногенні катастрофи, міжнаціональні та міжконфесійні конфлікти, тероризм, торгівля наркотиками, організована злочинність і корупція, нелегальна міграція, торгівля людьми, демографічні проблеми тощо [1].

Серед важливих проблем національної безпеки можна виділити такі як тероризм та екстремізм. Це є одним з найбільших викликів для національної безпеки в більшості країн світу. Терористичні акти можуть мати міжнародний або внутрішній характер, що призводить до загрози життю та безпеці громадян, а також до загострення міжнародних конфліктів. Терористичні організації та екстремістські рухи, що мають міжнародний характер, можуть здійснювати теракти в будь-якому місці світу, що створює загрозу для глобальної безпеки.

У зв'язку з швидким розвитком технологій інформаційного простору, кібератаки стають все більш серйозною загрозою для національної безпеки. Кібератаки на важливі об'єкти, такі як електростанції, банки, транспортні системи, комунікаційні мережі та інші, можуть мати серйозні наслідки для національної та глобальної безпеки. Злочинці можуть зламати захист та отримати доступ до конфіденційної інформації, крадіжки грошей, знищення важливих даних та порушення нормальної роботи систем. Такі атаки можуть бути здійснені з метою політичного, економічного чи особистого збагачення. У зв'язку з цим кібербезпека стає все важливішою в контексті забезпечення національної та глобальної безпеки.

Крім того, зростаюча залежність суспільства від інформаційних технологій та інтернету робить наші суспільства більш вразливими до кібератак. Наприклад, кібератака на електронну систему голосування може спричинити великі проблеми з визначенням результатів виборів, що може загрожувати демократичній стабільності та національній безпеці.

Отже, забезпечення кібербезпеки стає важливим завданням національної та глобальної безпеки в XXI столітті. Для цього необхідно зміцнювати захист інформаційних систем та мереж, розвивати та підтримувати високі стандарти кібербезпеки, сприяти міжнародному співробітництву в цій сфері та забезпечувати належний рівень підготовки фахівців з кібербезпеки.

Однак не можна забувати також і про кліматичні зміни, що становлять загрозу для національної та геополітичної безпеки. Зміна клімату може призвести до трагічних наслідків, таких як повені, засухи та інші природні катастрофи, що можуть впливати на економіку, політику та міжнародні відносини.

Енергетична безпека стає все більш важливим аспектом національної та геополітичної безпеки в світі. Це пов'язано з тим, що енергетика є ключовим сектором, який забезпечує роботу економіки та забезпечує наші потреби у теплі, світлі та транспорті. Одна з основних проблем енергетичної безпеки полягає у залежності країн від іноземних постачальників енергоносіїв, особливо нафти та газу. Це може створювати політичну та економічну нестабільність, яка може призвести до конфліктів та війн.

Для забезпечення енергетичної безпеки країни мають розвивати власні енергетичні ресурси та енергоефективність, забезпечувати диверсифікацію джерел енергоносіїв та постачальників, розвивати відновлювану енергетику та мережі електропередач, які забезпечують енергетичний баланс країни. Важливим аспектом енергетичної безпеки є також розвиток транспортної інфраструктури та технологій, що дозволять ефективно транспортувати енергоносії до споживачів.

Національна та геополітична безпека країни в значній мірі залежить від того, наскільки добре вона забезпечена енергетичною безпекою. Тому розв'язання проблем енергетичної безпеки має стати пріоритетом для багатьох країн, які стикаються з цими викликами.

Однак на тлі зростаючої геополітичної напруженості, конфлікти та війни є однією з найбільших загроз для глобальної безпеки. Вони можуть мати міжнародний характер, та стосуватися сфери енергетики, контролю за ресурсами, територіальних спорів, релігійних або етнічних конфліктів, тероризму та інших причин. Зростаюча кількість країн, що намагаються розвивати ядерну та ракетну зброю, створює нову загрозу для глобальної безпеки. Це може призводити до ескалації конфліктів та збільшення ризику ядерної війни.

Список використаної літератури:

1. Балацько Л.С. Національна безпека України: загрози та виклики. / «ДИПКОРПУС» суспільнополітичний часопис. 21.04.2009. URL: <http://dipcorpus-info.at.ua/news/2009-04-21-1>.
2. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол.: В.І. Абрамов, Г.П. Ситник, В.Ф. Смолянок та ін. / за заг. ред. Г.П.Ситника. Київ: НАДУ, 2016. 784 с.

ГРОМАДСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Суспільство – є складною динамічною соціальною системою, що включає в себе підсистеми, які, функціонуючи як окремі системи та вступаючи у відносини з іншими підсистемами, утворюють функціональні мережі з великою кількістю зв'язків. Ефективність функціонування складних систем обумовлюється наявними діючими механізмами структурного, організаційного, функціонального, нормативно-правового, інформаційного, культурного та мотиваційного порядку, які в сукупності утворюють модель суспільного управління. Головна мета будь-якого управління чи то у приватній, чи то у публічній сфері полягає у досягненні максимальної ефективності та результативності з мінімальними витратами ресурсів, часу та зусиль. Відмінність і мета публічного управління – спрямовувати управлінську діяльність на якість життя громадян окремої адміністративно-територіальної одиниці чи держави в цілому, намагаючись при цьому найбільш раціонально використати інфраструктуру та інші наявні ресурси для надання публічних благ та задоволення суспільних інтересів. Суспільні інтереси у всьому їх розмаїтті, таким чином, виступають ключовим елементом, відправним пунктом у процесі демократичного державотворення. Простором, в якому взаємодіють і реалізуються суспільні інтереси є громадянське суспільство. Вступаючи у взаємодію з державою в демократичному суспільстві з ринковою економікою, вони здатні утворити модель управління соціальним організмом, яку можна визначити як державно-громадське управління, або публічне управління. Публічна сфера набуває значимості як платформа взаємодії та вироблення суспільних інтересів, формулювання суспільних цілей і задач. Державна політика перестає бути державною, як такою, і набуває ознак публічності у тому розумінні, що держава визнається актором, що діє і вибудовує свою політику та здійснює управління у публічній сфері [1].

Тобто, це управління, що засноване на співробітництві всіх суспільних інститутів як державних, так і громадських, приватних, міжнародних, функціонує на принципах рівноправності, партнерства, консенсусу, демократизму, реалізується на всіх рівнях – локальному, регіональному, національному та глобальному, і спрямоване на задоволення соціальних потреб та інтересів, реалізацію суспільних цілей. Важливою складовою у такій моделі управління є громадянське суспільство. Визначити місце і роль громадянського суспільства в системі публічного управління можна дослідивши його сутність, структуру, функції, роль у процесі демократизації суспільства, взаємозв'язок громадянського суспільства з правовою державою.

Досліджуючи громадянське суспільство, перш за все, слід виходити з того, що воно, хоча і є певним станом соціуму і сукупність громадян, не збігається з суспільством як сукупністю громадян об'єднаних державними кордонами, або суспільством у найзагальнішому розумінні як сукупності індивідів. Тут слід виходити з того, що громадянське суспільство є підсистемою суспільства загалом. Громадянським суспільством його, з поміж інших суспільних утворень, робить така інтегральна якість як громадянство. Виступаючи однією з базових категорій концепції громадянського суспільства, воно означає наділення та забезпечення громадян правами й умовами існування. «Ознаками громадянина є легальний статус його як повноправного члена суспільства і володіння ним сукупністю громадянських прав і свобод, належність яких власне і робить особу громадянином. Громадянство постає у відносинах між громадянами і являє собою соціальний статус індивіда як агента публічної діяльності, фіксуючи його зв'язок з державою, який виявляється у їх взаємних правах і обов'язках.». Втім, громадянство саме по собі є формальною характеристикою, але набуває змісту коли пов'язується із реальними потребами і запитами, цінностями та інтересами людей. Через різні форми громадянської активності, об'єднуючись, громадяни реалізують свої інтереси матеріального або духовного характеру, формуючи таким чином громадянське суспільство на засадах самоорганізації та організації[2].

Громадянське суспільство не можна визначати як певний інститут на кшталт політичної партії, громадської організації, профспілки чи держави. Воно є характеристикою суспільства з точки зору його самоорганізації, ступеня розвитку демократії, реалізації прав і свобод людини і громадянина, виконання громадянами своїх політичних обов'язків як носіїв суверенітету, джерела влади, як свідомих суб'єктів політичної діяльності, як людей, відповідальних за свої дії, за майбутнє всього суспільства. Тому його не можна побудувати, але можна утвердити як нову якість політично організованого суспільства, як середовище демократії, свободи та відповідальності за долю держави і нації.

Громадянське суспільство створює державу, а не навпаки і співвідноситься як організм і механізм. Держава є складовою громадянського суспільства, інститутом здійснення публічної влади й механізмом забезпечення безпеки, добробуту, правового захисту прав і свобод громадян, а тому не може існувати у недемократичних системах.

Ступінь розвиненості громадянського суспільства є віддзеркаленням рівня демократизму і політико-правової культури соціуму. Здатність громадянського суспільства зберегти й ефективно реалізувати

більшість функцій та повноважень інститутів самоорганізації й самодіяльності свідчать про його розвиненість та укоріненість. Активність і розвиненість громадянського суспільства визначають і силу держави, що прямо пропорційна ефективності здійснення в межах відведених їй громадянським суспільством функцій і повноважень політичного управління в інтересах громадян, для чого створює правову систему і легітимно забезпечує порядок [3].

Громадянське суспільство за суттю є політичним, адже його суб'єктом є громадянин, що усвідомлює свої політичні інтереси і потреби і є активним учасником політичних відносин. Тому тлумачення громадянського суспільства як сфери реалізації приватних інтересів громадян поза втручанням держави та її організуючим і регулюючим впливом, слід вважати некоректним. Громадянське суспільство – це сфера самореалізації громадян як свідомих політичних акторів – носіїв суспільних і політичних інтересів, – що взаємно корелюються та потребують для цього легітимного і легального політичного інституту – держави. Влада, уособлена й інституціоналізована в державі (а тому і держава) є легітимною доти, доки її дії ґрунтуються на законі, праві, народній довірі та підтримці [4].

Громадянське суспільство не може бути структурованим як політична або правова система, адже системою виступає саме суспільство, соціум як сукупність індивідів і спільнот (які взаємодіють у одній площині, по горизонталі). Для дослідження громадянського суспільства доречно застосовувати такі критерії як часові та просторові характеристики (певні стани, етапи становлення в різних країнах), показники рівня політичної участі (активне, пасивне), ступеня забезпечення прав і свобод людини і громадянина (розвинене, нерозвинене), адекватності суспільним завданням, цивілізаційним викликам, здатності до саморозвитку тощо [5].

Вирішальним мотивом, який мобілізує суб'єкт до активної діяльності (індивіда, об'єднання громадян чи суспільство) постає інтерес. Реалізуючи свої інтереси, задовольняючи матеріальні або духовні потреби громадяни вступають у різні соціальні зв'язки і відносини, на ґрунті яких відбувається структуризація самих інтересів, а тому і стратифікація суспільства. Тобто структуризація інтересів відбувається в результаті визнання певним колом громадян спільних для них інтересів. Об'єднуючись навколо цих інтересів, громадяни утворюють соціальну цілісність. Розвиваючи структуризацію суспільства, стратифікація виступає найважливішою передумовою формування мережі горизонтальних зв'язків і відносин, які, відповідно до потреб та інтересів, можна віднести до різних рівнів, аналогічно до піраміди потреб А. Маслоу. Так, «фундамент громадянського суспільства складають відносини, пов'язані із забезпеченням його життєдіяльності, головна функція соціальної організації полягає насамперед у створенні умов для задоволення базових людських потреб у їжі, одягу, житлі тощо. Другий шар становлять соціокультурні відносини, що містять у собі сімейно-родинні, етнічні, релігійні та інші усталені зв'язки. Нарешті, третій і верхній шар утворюють відносини, пов'язані з індивідуальним вибором, політичними і культурними перевагами, ціннісними орієнтаціями громадян». Таким чином, стратифікація є відображенням структуризації суспільства, поділеного на великі і малі соціальні групи, які у громадянському суспільстві проявляють себе як групи інтересів громадян. Суспільства, в яких визнаються різноманітні групові інтереси є плюралістичними демократичними суспільствами.

Список використаної літератури:

1. Манжол П. Г. Роль громадянського суспільства у легітимації політичної влади в Україні: авт-т дис. на здобуття наук. ступеня кандидата політ. наук: 23.00.01. Київ, 2009. 18 с.
2. Кресіна І. До питання про визначення поняття громадянського суспільства і української революції 2004 року. Політичний менеджмент. 2005. № 6(15). С. 3-6.
3. Лесечко М., Рудницька Р. Методичні підходи до оцінки державного врядування в
4. Україні. Науковий вісник. 2010. Вип. 5 «Демократичне врядування». URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2010_5/fail/Lesech.pdf (дата звернення 23.01.2023).
5. Приходченко Л. Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади: [монографія]. Одеса: Оптимум, 2009. 299с.

**СТВОРЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ МОДЕЛІ «ВЛАДА – ГРОМАДЯНИ»
НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЗАСАДАХ**

Рівень взаємодії «публічна влада – громада» передбачає зростання участі народу в управлінні як комунікативного ресурсу демократизації суспільства. Неодмінними складовими стабільності взаємовідносин влади та інститутів громадянського суспільства є досконалість нормативно-правової бази, відкритість та прозорість діяльності владних структур, врахування громадської думки при застосуванні нових форм і технологій роботи з громадськістю, залучення громадян до участі в реалізації муніципальних і регіональних соціальних програм.

За результатами аналізу міжнародного досвіду та досягнень України в сфері електронної комунікації необхідними для вдалої комунікації та, як наслідок формування довірливих відносин, є:

1. Розробка Стратегії розвитку е-демократії в Україні враховуючи рекомендації міжнародних організацій, яка б визначила цілі та завдання е-демократії як політики держави та напрямку діяльності всіх органів державної влади та місцевого самоврядування, а також базові напрямки політики е-демократії відповідно до рекомендацій Ради Європи, зокрема політику подолання цифрової нерівності та безграмотності населення, методичного забезпечення, навчання, стимулювання, інклюзії тощо.

Необхідним є врегулювання інституційної основи такої політики та встановити перелік інструментів, який планується використовувати. Розроблення нових інструментів, процедур та сервісів у сфері електронної демократії доцільно здійснювати на основі досвіду впровадження відповідних пілотних та демонстраційних проектів. Саме із широким загальним активним громадян, інституцій громадянського суспільства будуть визначені пріоритетні сфери та шляхом їх залучення відбуватиметься пілотування таких проектів. І починати цей процес необхідно з ревізії та узагальнення численних громадських ініціатив у сфері електронної демократії з метою виявлення найбільш успішних та критично важливих, які необхідно підтримувати, розвивати та забезпечувати відповідною нормативно-правовою базою.

2. Вдосконалення та приведення у відповідність з Європейським законодавством в галузі захисту інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демократичних інститутів та мінімізації ризику «інформаційної нерівності». Має бути вирішена проблема ідентифікації громадян, що забезпечуватиме збереження персональних даних і даватиме можливість громадянам брати участь в обговореннях через Інтернет.

При запровадженні електронного урядування Україні потрібно окрему увагу приділити розв'язанню проблеми появи нового виду злочинності – кіберзлочинності, яка проявляється у різних формах: від крадіжки ідентичності до кібератак, та розробити відповідні стратегії, правила та засоби захисту.

3. Встановлення порядку роботи з електронними зверненнями громадян.

4. Упорядкування системи адміністративних послуг, створення зв'язків між розрізненими сайтами та порталами. Впорядкування архітектури пілотної версії єдиного державного порталу адміністративних послуг з урахуванням надання електронних послуг. Тут же ще раз можна наголосити на необхідності впорядкування переліків послуг що надаються, щоб уникнути дублювань електронної та паперової подачі документів, забезпечити послідовність дій влади та громадян при наданні та отриманні електронних послуг.

5. В руслі децентралізації влади в Україні, на нашу думку доречним є розробка веб-сайтів міст на основі сторінок міських рад. З врахуванням досвіду розвинених міст Європи та світу можна сказати, що розробка таких сайтів з наголосом на їх відкритості та зручністю користування для громадян підвищує ефективність взаємодії місцевої влади та громади. Сайт міста повинен бути гнучким порталом, що об'єднує в собі державну владу, місцеве самоврядування (ролі яких в Україні досі до кінця не розмежовані) та дозволяти громадянину знайти відповідна питання, які його цікавлять, отримати послуги та звернутися до посадових осіб та депутатів рад.

В містах з кількома районами можлива подальша деталізація сайту, що наблизити його до кінцевого користувача – громадянина, що хоче витратити мінімум часу з максимальною користю. Крім того, такі сайти можуть стати місцем проведення е-форумів та е-консультацій з актуальних для населеного пункту питань.

6. Подолання формального характеру участі громадян. Інструменти електронної участі та отримані на їх основі результати (опитування, обговорення, голосування тощо) часто не беруться до уваги. Органи влади не завжди реагують на електронні пропозиції та зауваження громадян, тому що на законодавчому рівні ці положення не закріплені. Для формування довіри громадян до влади надзвичайно важливим є бачення результатів опитувань та консультацій, громадянам потрібно знати що їх думка враховується, тоді зростатиме і рівень їх включеності і довіри.

7. Мотивація політикуму та працівників органів влади до діалогу з громадськістю. Вітчизняній владі слід опікуватись і системою підготовки висококваліфікованих кадрів – державних службовців для впровадження

технологій у життя і заохоченням простих громадян-користувачів для співпраці з урядом у режимі он-лайн, що вимагає значних ресурсних можливостей і коштів на реалізацію таких освітніх програм.

8. Проведення національної інформаційно-просвітницької кампанії з питань електронної демократії [1].

Здійснення визначених завдань забезпечить розвиток е-демократії в Україні, підвищить рівень прозорості та відкритості влади, її налаштованості до діалогу, бажання громадськості вступати в діалог з владою, в тому числі на електронних платформах а також приведе до підвищення рівня довіри до органів публічної влади.

Європейський досвід свідчить, що користувачі почнуть звертатися до влади он-лайн та отримувати он-лайн послуги тоді, коли будуть переконані, що вони та їхні діти можуть повністю довіряти мережам.

Розвиток інформаційно-телекомунікаційних систем, що дозволяють контролювати життя людей у віддаленому доступі, є приводом до нових викликів щодо захисту прав громадян, їх персональних даних та приватності. Інтернет нині стає дуже важливим елементом інформаційної інфраструктури для громадян та бізнесу, а тому інформаційні системи та мережі органів влади повинні бути надійними та захищеними від усіх видів нових загроз. Брак довіри до он-лайн середовища може стати суттєвим бар'єром на шляху розбудови електронної демократії. Безперечно, органи державної влади та місцевого самоврядування повинні забезпечити надійний захист персональних даних та їх приватність. Інформаційні системи органів влади мають бути надійними та захищеними від усіх видів нових загроз. [2].

Насамкінець можна зазначити, лише діалог, яким би ефективним він не був не стане панацеєю від усіх проблем, а зазначені вище заходи повинні проводитися в комплексі з заходами по боротьбі з корупцією, бідністю та впровадженню економічних реформ яких так прагне українське суспільство.

Статистика довіри-недовіри до органів влади за 2022 р. є невтішною, а при порівнянні результатів з попередніми п'ятьма роками бачимо що вона ще й постійно погіршується. Саме тому знову постає необхідність органам державної влади та місцевого самоврядування моральної і дієвої підтримки громадськості та ефективного зворотного зв'язку.

Законом України громадянам гарантується право доступу до інформації, що забезпечується шляхами оприлюднення інформації її розпорядниками та наданням інформації за запитом, а також право надсилати звернення до органів публічної влади в формі пропозиції, заяви та скарги. Крім того, протягом останнього року в Україні було прийнято низку законів, що мають на меті усунення «прогалин» у забезпеченні прав громадян на доступ до публічної інформації. Так, було встановлено розміри покарань за ненадання або порушення процедур надання інформації, відрегульовано питання надання інформації у формі відкритих даних та зроблено крок вперед щодо розвитку такого інструменту е-демократії як е-петиції.

Серед недоліків системи електронної взаємодії влади та громадян було визначено недосконалість процедури опрацювання електронних звернень, недостатній розвиток можливостей е-форумів та е-консультацій, відсутність оприлюднення результатів голосувань та рішень по таким голосуванням. Крім того, система веб-сайтів органів публічної влади в Україні є розрізною, майже повністю відсутні зв'язки та пере-посилання, урядовий портал не несе покладених на нього функцій, а громадянам, щоб отримати необхідну інформацію, послуги, або звернутися до посадових осіб потрібно переглянути чи не десяток різних сайтів. Зарубіжний досвід свідчить, що наявність комплексної системи сайтів з єдиним порталом-путівником значно полегшує їх використання [3].

Загалом, проаналізувавши ситуацію можна сміливо сказати, що Україна перебуває на початковому етапі розвитку е-демократії – е-охоплення. Саме тому наголошується на необхідності розробки Стратегії розвитку е-демократії в Україні, вдосконалення та приведення у відповідність з Європейським законодавства в галузі захисту інформаційних прав громадян, упорядкування системи надання адміністративних послуг та встановлення порядку роботи з електронними зверненнями громадян. Також, зважаючи на вектор децентралізації влади в Україні, пропонується систематизувати сайти влади за локальним критерієм, таким чином зробивши наголос на ролі місцевого самоврядування, але й зв'язавши його з державною владою на місцях. Особливо важливою є мотивація політикуму та працівників органів влади до діалогу з громадськістю, їх навчання та технічна підготовка до такого діалогу, а також проведення національної інформаційно-просвітницької кампанії для забезпечення поінформованості населення про можливості, що відкриваються.

Список використаної літератури:

1. Левчук М. Г. Взаємодія органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань в умовах децентралізації державно-управлінських послуг / М. Г. Левчук // Державне управління: теорія і практика. – 2008. – № 1 (7). URL: www.academy.gov.ua/ej7/doc_pdf/levchuk.pdf.
2. Михайловська О. В. Деякі аспекти комунікативної взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості / О. В. Михайловська // Науковий вісник Полісся. – 2016. -№ 1 (5). – С. 56-63.
3. Романенко Є. Комунікативна взаємодія органів державної влади та громадськості: сутність та особливості її налагодження / Є. Романенко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – Вип. 2 (21). – С. 190–201.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі виробництво та надання товарів, робіт, послуг все більше спираються на інформаційні технології. Виробництво і постачання енергії, очищення і постачання питної води, керування транспортом, освітлення міст, зв'язку, доступ людей до інформації, охорона здоров'я, оплата товарів і послуг. Суспільство залежить від безперервності та коректності функціонування комп'ютерних систем об'єктів критичної інфраструктури, і атаки з боку та засобами кіберпростору на такі системи спричиняють реальні загрози для безпеки людей і суспільства. Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [1] поняття кібербезпеки визначено як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі», проте дія цього Закону України не поширюється на відносини та послуги, пов'язані із змістом інформації, що обробляється (передається, зберігається) в комунікаційних та/або в технологічних системах, соціальних мережах, приватних електронних інформаційних ресурсах в мережі Інтернет (включаючи блог-платформи, відеохостинги, інші веб-ресурси).

Варто констатувати, що зі збільшенням кількості користувачів, пристроїв і програм на сучасному підприємстві у поєднанні зі збільшенням потоку даних, більша частина яких є конфіденційною, значення кібербезпеки продовжує зростати. Зростаючий обсяг і витонченість кіберзловмисників і методів кібератак посилюють проблему ще більше. Спецслужбу з кібербезпеки можуть представляти фахівці з організації інформаційної безпеки та проведення тестування на проникнення, інспектори з організації захисту секретної інформації, аналітики проектів із кібербезпеки, системні адміністратори, адміністратори комп'ютерних мереж, менеджери систем з інформаційної безпеки, аналітики систем забезпечення кібербезпеки.

Сферу кібербезпеки варто розділити на декілька розділів, координація яких всередині організації є вирішальною для успіху програми кібербезпеки. Ці розділи включають: безпеку інформації або даних, безпеку мережі, аварійне відновлення/планування безперервності бізнесу, оперативну безпеку, хмарну безпеку, безпеку критичної інфраструктури, фізичну безпеку, освіту кінцевих користувачів.

Одним з найбільш проблемних елементів кібербезпеки є розвиток ризиків безпеки. З появою нових технологій і використанням технологій по-новому або по-різному, розвиваються нові шляхи кібератак. Не відставати від цих частих змін і прогресу атак, а також оновлювати методи захисту від них може бути складно. Проблеми включають забезпечення постійного оновлення всіх елементів кібербезпеки для захисту від потенційних вразливостей. Витоки даних, які можуть призвести до викрадення особистих даних, тепер публічно публікуються в акаунтах у соціальних мережах. Конфіденційна інформація, як-от номери соціального страхування, дані кредитної картки та дані банківського рахунку, тепер зберігається в хмарних службах зберігання Dropbox або Google Drive. Крадіжка інформації є найдорожчим і найбільш швидкозростаючим сегментом кіберзлочинності. Значною мірою зумовлено збільшенням доступу до Інтернету ідентифікаційної інформації через хмарні сервіси [2].

Крім того, промислові засоби контролю, які керують електромережами та іншою інфраструктурою, можуть бути порушені або знищені. Крадіжка особистих даних – не єдина мета, кібератаки можуть мати на меті порушити цілісність даних, щоб викликати недовіру до організації чи уряду.

На жаль, кіберзлочинність поглиблюється та вдосконалюється відповідно до оновлених технологій. Це ускладнює виявлення та протидію зазначеним протиправним діям. Тому, варто усвідомити, що проблема забезпечення кібербезпеки – це проблема не лише загальнодержавного рівня, а кожного суб'єкта. Таким чином, на кожному суб'єкті господарювання повинна бути створена програма визначених дій, спрямованих на створення кіберзахисту облікової інформації, сфера застосування якого поширюється на людські ресурси і не обмежується винятково технологічними аспектами.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII.
2. Трофіменко О. Г. Кібербезпека України: аналіз сучасного стану / О. Г. Трофіменко, Ю. В. Прокоп, Н. І. Логінова, О. В. Задерейко // Захист інформації. Том 21. - 2019. - № 3. - С. 150-157.

ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Російське вторгнення в Україну є тектонічним порушенням, яке має негайні наслідки для людей у регіоні та в усьому світі. Найважливіше те, що ця війна впливає на життя людей, і в наступні тижні буде біль і втрати. Наша відповідальність як лідерів полягає, перш за все, у забезпеченні безпеки та благополуччя наших працівників та їхніх родин. Лише тоді ми зможемо вирішити низку бізнес-проблем, з якими також стикаємося [1]. Вторгнення відбувається на спаді під час пандемії, коли люди виснажені й шукають нормального життя. Багато роботи переміщено в Інтернет, тому будь-який збій у комунікаційних мережах загрожує продуктивності співробітників. Ланцюги постачань намагаються відновитися і будуть ще більше боротися перед обличчям географічних перешкод і санкцій. Виробництво мікročіпів, яке зіткнулося з проблемами задоволення попиту, постраждає від зменшення доступності такої сировини, як паладій і неоновий газ, значна частина яких постачається з Росії. Ціни на газ зростуть на тлі зростаючого ризику стагнації, посилюючи інфляційний тиск від продуктових магазинів до серверних кімнат. І, звичайно, загроза кібератак залишається високою в усьому світі [2].

Які перші речі повинні зробити у відповідь на російське вторгнення в Україну?

Організаціям слід негайно згуртувати експертів з питань операцій, фінансів, ІТ, ланцюга поставок, кадрів, юриспруденції та маркетингу для виявлення загроз і наслідків. Розробіть перелік запропонованих змін, інвестицій і засобів контролю для управління як загрозами, так і впливами. Потім визначте пріоритети та створіть плани дій для впровадження змін і вирішення непередбачених ситуацій у дуже змінній ситуації.

Не менш важливо, що російське вторгнення в Україну кардинально вплине на життя багатьох людей у цьому регіоні. Нездатність діяти з підходом, орієнтованим на людину, загрожує життям людей і може посилити потенційні проблеми з психічним здоров'ям у вас і вашої команди, а також вплинути на бренд вашої організації. На всіх етапах намагайтеся сприяти та визначати пріоритети дій, які можуть підтримати постраждалих співробітників у вашій організації, а також ваших постачальників послуг [3].

Як організація може сприяти психологічній безпеці під час війни? Усі рівні керівництва відіграють у цьому певну роль. Побудова та підтримка довіри вимагає узгоджених і послідовних зусиль. Лідери культивують психологічну безпеку, запрошуючи до думки про те, що перешкоджає відкритому спілкуванню, і створюючи послідовне повідомлення про культуру та очікування.

Управління ризиками зараз здається найважливішим. Як ми можемо приймати більш обґрунтовані рішення під час цієї кризи?

Виконавчі керівники, які роблять виправданий вибір з урахуванням ризику, швидше за все, керуватимуть своєю організацією стійко, від реагування до відновлення. Імпульс прийняття поспішних рішень перед лицем кризи має бути пом'якшений продуманими міркуваннями щодо зміни пріоритетів, вилучення інвестицій та стратегічних інвестицій. Навіть коли рішення потрібно приймати швидко, прагматична оцінка організаційних залежностей (ризиків), таких як технології, безперервність бізнесу, робоча сила та треті сторони, може створити цінну інформацію для підтримки успіху на всіх етапах кризи. Управління ризиками полягає в поєднанні мінімізації впливу зараз, відновлення після вирішення кризової події та відновлення та відновлення після завершення кризи [4].

Кібербезпека – головне. Що ми можемо зробити, щоб пом'якшити очікувані наслідки в цій сфері?

Покладайтеся на розвідку про загрози, розроблену для вашої організації, і чекайте вказівок від своїх контактних осіб у державних органах. Очікуйте, що зловмисники використовуватимуть ситуацію як контекст для вже відомих методів атак, таких як цілеспрямований фішинг. Зосередьтеся на тому, що можете контролювати. Підвищуйте обізнаність і пильність, щоб виявляти й запобігати потенційним загрозам, але пам'ятайте про підвищений стрес і тиск, який відчуває ваша організація. Людська помилка через ці сили може мати більший вплив на вашу організацію, ніж фактична кібератака.

А як щодо ланцюжка поставок? Як ми повинні постійно сортувати наші?

Негайно почніть створювати видимість першого рівня в існуючих мережах постачання, щоб оцінити потенційний ризик і визначити вразливі місця. Дотримуйтеся n-рівневої видимості, хоча результати, ймовірно, будуть встановлені лише через кілька місяців. Це є ключовим для створення ефективних стратегій реагування.

Отже, наслідки події можуть охоплювати набагато більше, ніж прямі зв'язки ланцюга постачання з регіоном конфлікту. Дуже важливо знайти найкращі варіанти, щоб обійти потенційні перешкоди та прийняти своєчасні та жорсткі рішення, які дозволять вашій організації рухатися вперед.

Список використаної літератури:

1. Гуменюк Л. Соціальна конфліктологія : підруч. – Тема 12: Міждержавні конфлікти. – Львів : ЛДУВС, 2015. – 564 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/78492/psihologiya/mezhdzherzhavni_konflikti.
2. Ерхард Л. Добробут для всіх [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/hyxxx>.
3. Мельник В. В. Соціальні і економічні аспекти забезпечення збалансованого екологоекономічного розвитку в Україні. Економіка і суспільство, 2018. № 16. С.169-172 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/26.pdf (дата звернення: 17.09.2022)
4. Подольський М. Р., Брик Д. В. Наукові підходи для досягнення цілей сталого розвитку України. Modalități conceptuale de dezvoltare a științei modern: збірник наукових праць ЛОГОС. 2020. Vol. 5. P. 52-55 DOI 10.36074/20.11.2020.v5.15 (дата звернення: 17.09.2022).

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ ГОЛОВНИЙ СЕРВІСНИЙ ЦЕНТР МВС)

Формування комунікаційної культури в органах державної влади як і в будь-якій іншій сфері потребує постійного розвитку та вдосконалення. Тут доцільно використовувати унікальний сучасний досвід західних партнерів та нові успішні методики узгоджені з нормативно правовим полем.

Комунікація (від лат. *Communicatio* - спілкування, повідомлення; *commisio* - роблю загальним) – спілкування, обмін думками та інформацією в формі мовних або письмових сигналів. [1] Іншими словами, це процес передачі інформації від людини до людини. Головним і єдиним суб'єктом комунікації завжди виступає людина.

У широкому сенсі комунікація – це обмін інформацією між індивідами через посередництво *загальної системи символів*. У процесі комунікації відбувається обмін повідомленнями, тобто здійснюється передача інформації від одного учасника до іншого [1]. З усіх видів знакової (символьної) поведінки в житті громадян найважливішими є використання мови, що належить до *вербальної* комунікації та супроводжує його несловесну поведінку тобто *невербальну* комунікацію. Разом вони утворюють *знакову* комунікацію, або, так звану, комунікацію у вузькому сенсі.

Комунікація виступає зв'язком між державою та суспільством. Вона органічним чином поєднує в собі результати досліджень цілого ряду наук – філософії, соціології, психології, політології, культурології, лінгвістики, економіки та інших дисциплін [2]. Розуміння громадян допомагає будь-якому державному органу ставати кращим та отримувати високі показники роботи, адже правильне донесення інформації в комунікації допомагає надавати послуги швидше та якісніше.

Органи державної влади – це елемент механізму держави, що бере участь у виконанні функцій держави й наділений при цьому владними повноваженнями [3]. Тому дуже важливо аби громадяни мали контакт із державою і правильно тлумачили (розуміли) процеси, які вже проходять чи впроваджуються державними органами.

На сьогодні питання формування професійної компетентності державних службовців стають пріоритетними та вимагають підвищення вимог до ефективності їх комунікаційної діяльності між органами державної влади та громадськістю, які є основними споживачами державних послуг.

Далі розглянемо комунікаційну діяльність на прикладі державної структури Головного сервісного центру МВС (ГСЦ МВС). ГСЦ МВС здійснює надання платних і безоплатних послуг, віднесених до компетенції Міністерства внутрішніх справ України, а також бере безпосередню участь у реалізації державної політики у сфері надання адміністративних послуг [4]. Серед основних функцій та послуг сервісних центрів МВС – видача та обмін посвідчень водія, реєстрація та перереєстрація транспортних засобів, видача та зберігання номерних знаків, індивідуальних номерних знаків, а також оформлення дозволу на перевезення небезпечних вантажів та інші послуги [4]. У роботі ГСЦ МВС комунікація є невід'ємною складовою діяльності та використовує повний спектр обміну інформацією як всередині структури (*внутрішня комунікація*), так і з громадськістю (*зовнішня комунікація*).

До внутрішньої комунікації можна віднести спілкування зі співробітниками та колегами, організації та проведення заходів, які спрямовані на підвищення ефективності трудової діяльності, тощо. Вона може бути оптимізована за допомогою різноманітних інструментів, які використовує організація. Своєю чергою, до зовнішньої комунікації відноситься комунікація зі «світом», що знаходиться за межами організації. Це комунікації між організацією і зовнішнім середовищем (громадянами).

Для досягнення найефективнішої зовнішньої комунікації використовується як вербальна, так і невербальна комунікація яка має бути клієнтоорієнтованою. До вербальної комунікації ГСЦ МВС можна віднести: зв'язки з громадськістю; зв'язки із засобами масової інформації; зв'язки з іншими державними установами; політичними партіями; навчальними закладами, тощо. До не вербальної комунікації ГСЦ МВС можна віднести: брендінг; візуальна комунікація; реклама (борди); зовнішній вигляд адміністратора сервісного центру МВС; фізичне середовище, у якому відбувається спілкування, тощо. Успішно поєднавши всі ці напрямки ГСЦ МВС досяг високого рівня комунікації з громадськістю та супутніми структурами.

Таким чином, можемо підсумувати, що комунікація відіграє велике значення не лише в повсякденному житті, а й в органах державного управління. Вміти правильно комунікувати, доносити інформацію різними методами та отримувати зворотній зв'язок є невід'ємним аспектом сучасного світу без якого не може бути якісного надання державних послуг.

Список використаної літератури:

1. Боголюбова Н. М. Міжкультурна комунікація. К., 2017. - URL: https://stud.com.ua/90286/kulturologiya/ponyattya_komunikatsiyi#srcannot_2.
2. Бурмака Т. М., Великих К. О. Комунікативний менеджмент: конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. С. 6. - URL: <http://surl.li/htzag>.
3. Органи державної влади. Вікіпедія – Вільна енциклопедія : вебсайт. URL: <http://surl.li/bzdf>.
4. Хто ми? Головний сервісний центр МВС : веб-сайт. URL: <https://hsc.gov.ua/pro-gsc/about/>.